

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА
КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЯМИ
ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Виконав: студент II курсу, групи 672-1
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Пероган Максим Ігорович _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Ткач Євген Вікторович _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Пероган М.І. Механізм управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства в сучасних умовах. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методичні підходи до управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на підприємствах. Здійснено детальний аналіз ефективності управління цими видами заборгованості на прикладі діяльності ДП «Чернівецьке військове лісництво» за період 2019-2023 років. Розроблено та обґрунтовано основні шляхи вдосконалення управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства.

Ключові слова: управління, зобов'язання, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, ліквідність, платоспроможність.

ANNOTATION

Perogan M.I. Mechanism of management of receivables and payables of the enterprise in modern conditions. Qualification work for the second (master's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The qualification work investigates the theoretical and methodological approaches to the management of receivables and payables at enterprises. A detailed analysis of the effectiveness of managing these types of debt on the example of the activities of the State Enterprise 'Chernivtsi Military Forestry' for the period 2019-2023 is carried out. The main ways to improve of management of accounts receivable and accounts payable of the enterprise are developed and substantiated.

Keywords: management, liabilities, accounts receivable, accounts payable, liquidity, solvency.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ М.І. Пероган

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1. Економічна сутність та значення управління дебіторською й кредиторською заборгованістю у діяльності підприємства.....	8
1.2. Методичні підходи до оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства.....	16
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ДП «ЧЕРНІВЕЦЬКЕ ВІЙСЬКОВЕ ЛІСНИЦТВО» ЗА 2019-2023 РОКИ.....	26
2.1. Аналіз динаміки обсягу і структури дебіторської заборгованості підприємства.....	26
2.2. Оцінка ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства.....	36
2.3. Дослідження ліквідності та фінансової стійкості підприємства...43	
Висновки до розділу 2.....	49
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ І КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	51
3.1. Обґрунтування оптимізації дебіторської й кредиторської заборгованості підприємства.....	51
3.2. Шляхи вдосконалення управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства.....	60
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена зростаючою потребою в сучасних умовах оптимізувати управління дебіторською заборгованістю, яка виникає в процесі розрахунків із контрагентами, бюджетом та податковими органами. Високий рівень дебіторської заборгованості вимагає своєчасного аналізу співпраці з дебіторами для розробки ефективної кредитної стратегії.

Дебіторська заборгованість може виникати з різних причин, що залежать від характеру взаємовідносин з контрагентами. Для більшості підприємств значна частина цієї заборгованості припадає на покупців, замовників та клієнтів. Це зумовлено затримкою між поставкою товарів чи послуг та їх оплатою. У сучасних ринкових умовах поширеною практикою є продаж з відстрочкою оплати для збільшення обсягів реалізації та прибутків.

Розвиток вітчизняної економіки пов'язаний із наданням підприємствам свободи у виборі ринків збуту та партнерів, що включає й потенційних дебіторів. Тому дебіторська заборгованість як актив відіграє важливу роль у підприємницькій діяльності. Однак, її надмірна частка в активах знижує ліквідність, підриває фінансову стабільність і збільшує ризик втрат. Водночас, розумна політика надання комерційного кредиту стимулює зростання продажів, частку ринку та позитивно впливає на фінансові показники.

Не менш важливим є управління кредиторською заборгованістю. Як одне з найдешевших джерел фінансування, кредиторська заборгованість є цінним ресурсом для підприємства. Проте, надмірний обсяг або прострочення її погашення можуть негативно позначитися на фінансовому стані компанії.

Проблема оптимізації управління дебіторською заборгованістю, як ключової умови забезпечення ліквідності, платоспроможності та фінансової стабільності підприємства, набула особливої гостроти після початку російської агресії у 2014 році. Це питання не втрачає актуальності і сьогодні. Останнє десятиліття стало своєрідним випробуванням для українського бізнесу через

зовнішні кризові фактори: російська агресія у 2014 році, пандемія COVID-19 у 2020 році та повномасштабна війна РФ проти України у 2022 році.

Мета магістерської роботи полягає в обґрунтуванні заходів по вирішенню ключових проблем управління дебіторською та кредиторською заборгованостями, а також у розробці механізмів для підвищення ефективності їх управління.

Відповідно до поставленої мети, у роботі визначено такі завдання:

- дослідити економічну сутність та значення управління дебіторською й кредиторською заборгованістю у діяльності підприємства;
- окреслити методичні підходи до оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства;
- проаналізувати динаміку обсягу й структури дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки;
- оцінити ефективність управління кредиторською заборгованістю підприємства;
- дослідити стан ліквідності та фінансової стійкості ДП «Чернівецьке військове лісництво»;
- обґрунтувати основні напрямки оптимізації дебіторської й кредиторської заборгованості підприємства;
- розглянути шляхи вдосконалення управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства.

Об'єктом дослідження є взаємовідносини, що виникають у процесі управління дебіторською та кредиторською заборгованістю на підприємстві.

Предметом дослідження виступають економічні взаємовідносини між ДП «Чернівецьке військове лісництво» та його контрагентами, що формуються у процесі виникнення, обліку та погашення дебіторської й кредиторської заборгованості.

У ході виконання магістерської роботи було проаналізовано теоретичні основи та практичні аспекти, що стосуються обраної тематики. Методологічною основою дослідження стали принципи діалектичного підходу до вивчення

економічних процесів, які враховують їх постійну динаміку та взаємозв'язок. Серед основних загальнонаукових методів, використаних у роботі: дедукція та індукція — застосовувалися для визначення сутності понять «дебіторська заборгованість» та «кредиторська заборгованість»; синтез — дозволив узагальнити результати дослідження оціночних параметрів, а також їх зв'язки та взаємозалежності; аналіз — використовувався для вивчення ключових характеристик діяльності підприємства та специфіки його фінансової роботи; порівняння — слугувало інструментом для оцінки прогностичних та поточних показників діяльності ДП «Чернівецьке військово-лісництво».

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти України, наукові праці, опубліковані у спеціалізованих періодичних виданнях, а також фінансово-економічна звітність ДП «Чернівецьке військово-лісництво».

Наукова новизна дослідження полягає у розробці комплексу пропозицій, спрямованих на вдосконалення управлінських процесів, пов'язаних із дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства.

Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості впровадження запропонованих рекомендацій для підвищення ефективності управління цими видами заборгованості. Зокрема, напрацювання можуть бути застосовані на ДП «Чернівецьке військово-лісництво» з метою посилення фінансової стабільності підприємства та загального покращення його фінансових показників.

Магістерська робота складається із вступу, основної частини, висновків і додатків. Робота містить 20 таблиць, 10 рисунків, 2 додатки. Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та значення управління дебіторською й кредиторською заборгованістю у діяльності підприємства

Розвиток ринкових відносин підвищує самостійність та відповідальність суб'єктів господарювання у прийнятті управлінських рішень, спрямованих на забезпечення ефективного контролю за розрахунками з дебіторами та кредиторами. Зміни у рівні дебіторської або кредиторської заборгованості безпосередньо впливають на фінансовий стан підприємства. Виходячи з цього, важливим є регулярний моніторинг і аналіз стану цих розрахунків.

Дебіторська та кредиторська заборгованість виникає в результаті безготівкових розрахунків із покупцями, підрядниками, фінансовими органами, органами соціального страхування, підзвітними особами та іншими контрагентами. Їхнє виникнення обумовлене різницею у часі між моментом постачання товарів, виконання робіт, надання послуг чи отримання матеріальних ресурсів і моментом здійснення їх оплати. Значний обсяг заборгованостей може призводити до суттєвих змін у структурі обігових коштів підприємства [17, с.34].

У сучасній економічній літературі існує багато різних підходів до трактування поняття дебіторської та кредиторської заборгованості (табл. 1.1, табл. 1.2).

Дебіторська заборгованість представляє собою тимчасове вилучення обігових коштів з господарської діяльності підприємства, що може призводити до фінансових труднощів.

Важливим аспектом є аналіз стану та обсягу дебіторської заборгованості, при цьому визначають частку окремих статей, що відображають заборгованість,

у загальній сумі, а також вивчають зміни цих показників за звітний період порівняно з початковими даними.

Таблиця 1.1

Економічний зміст поняття «дебіторська заборгованість»

Науковий діяч	Тлумачення поняття	Ключові слова
Матицина Н.О. [25, с.38]	Рівень неспроможності суб'єкта господарювання виконати фінансові зобов'язання перед підприємством у визначений термін	Неможливість виконати фінансові зобов'язання
Білик М.Д. [3, с.25]	Матеріальні ресурси, що не були оплачені контрагентами, або кошти, які вилучені з обороту підприємства	Неоплачені матеріальні ресурси
Гуля В.О. [11, с.125]	Один із ключових елементів кредитної діяльності підприємства, необхідний для оцінки ефективності його роботи	Важливий елемент кредитної діяльності
Іванов Є.О. [15, с.36]	Права підприємства на отримання боргових зобов'язань від покупців	Боргові права підприємства
Боярко В.Р. [4, с.48]	Фінансовий актив, що надає право отримати кошти або цінні папери від іншого підприємства, згідно з контрактом	Право на отримання фінансових активів
Таким чином, дебіторська заборгованість — це сума коштів, яка має бути сплачена підприємству за надані товари чи послуги, продані на умовах кредиту.		

Кредиторська заборгованість, зі свого боку, відображає залучення ресурсів, які не належать підприємству.

Розглядаючи дебіторську та кредиторську заборгованість як окремі економічні категорії, можна визначити їхню суть так: вони відображають економічні взаємовідносини між продавцями і покупцями, які виникають у процесі торгівлі товарами, продукцією чи послугами. Ці взаємини зумовлені тимчасовим розривом між моментом передачі права власності та моментом фактичної оплати, що є наслідком об'єктивних умов виробництва, реалізації й організації розрахунків [22, с.89].

Підприємство функціонує ефективно, коли за мінімальних витрат досягає максимально можливих результатів. Зменшення витрат вимагає оптимізації структури джерел оборотних коштів, тобто ефективного балансу між власними і

позиченими ресурсами.

Таблиця 1.2

Економічний зміст поняття «кредиторська заборгованість»

Науковий діяч	Тлумачення поняття	Ключові слова
Цал-Цалко Ю.С. [50, с.309]	Залучення активів до діяльності підприємства шляхом тимчасового використання майна інших господарюючих суб'єктів без оплати.	Тимчасове використання активів
Крамаренко Г.О. та Чорна О.Є. [19, с.127]	Результат невиконання підприємством платіжних зобов'язань за товари, послуги, оплату праці, податки та інші розрахунки.	Невиконання платіжних зобов'язань
Гончарук Р.П. [9]	Кошти, тимчасово підконтрольні підприємству, які мають бути повернуті юридичним або фізичним особам, у яких вони запозичені.	Запозичені кошти
Партич Г.О. та Загородній А.Г. [33, с.87]	Заборгованість підприємства перед іншими особами, яка виникла в результаті попередніх дій і має бути погашена у визначений термін.	Заборгованість із зобов'язанням погашення
Ткаченко Н.М. [45, с.48]	Тимчасово залучені підприємством грошові кошти, які необхідно повернути юридичній або фізичній особі в певний термін.	Тимчасово залучені кошти
Таким чином, кредиторська заборгованість – це запозичені підприємством кошти, які воно має повернути іншим особам у встановлений строк		

Для успішного впровадження ефективного управління дебіторською заборгованістю необхідно створити умови, які забезпечать безперебійну діяльність підприємства, скорочення обсягів невикористаних поточних активів та, відповідно, зниження витрат на їх утримання. Також важливими аспектами є прискорення обороту обігових коштів, максимізація прибутку при збереженні ліквідності та підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю включає такі кроки [31, с.20]:

1. Оцінка можливостей виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості.

2. Формування кредитної політики та політики інкасації для різних груп покупців і продукції.

3. Аналіз і класифікація покупців або постачальників за обсягами закупівель, кредитною історією та умовами оплати.

4. Контроль заборгованості, зокрема простроченої, та аналіз причин порушень умов договорів.

5. Своєчасне впровадження методів для прискорення обороту обігових активів і зниження безнадійних боргів.

6. Створення умов продажу, що гарантують отримання грошових коштів.

7. Прогнозування грошових надходжень від дебіторів на основі інкасаційних коефіцієнтів.

Основні методи управління дебіторською та кредиторською заборгованістю включають [22, с.90]:

- аналіз замовлень, оформлення розрахункових операцій і вивчення природи дебіторської та кредиторської заборгованості;

- вивчення заборгованості за окремими видами продукції для виявлення менш вигідних з точки зору інкасації товарів;

- оцінка фактичної вартості існуючої дебіторської та кредиторської заборгованості;

- списання дебіторської заборгованості, яка вважається безнадійною;

- контроль за пропорцією між дебіторською та кредиторською заборгованістю;

- визначення розміру знижок при достроковій оплаті;

- оцінка можливостей факторингу – продажу дебіторської заборгованості.

Коли дебітори дотримуються встановлених строків оплати, підприємство отримує необхідні кошти для своєчасних розрахунків із кредиторами, що забезпечує постійне надходження вільних коштів у обіг.

Якщо нестача коштів носить постійний характер, це призводить до виникнення простроченої кредиторської заборгованості, що має негативні наслідки. Навіть при регулярних надходженнях від дебіторів її погашення стає

проблематичним, тому підприємство змушене звертатися до короткострокових банківських кредитів [5, с.224].

Отже, швидша оборотність дебіторської заборгованості порівняно з кредиторською не гарантує наявності вільних коштів у обігу. Підприємства, встановлюючи умови розрахунків із покупцями та постачальниками, часто стикаються з вибором: зберегти достатній рівень платоспроможності чи забезпечити наявність вільних коштів для обігу. У залежності від конкретних показників діяльності визначається, що на даний момент є пріоритетом для поліпшення фінансового стану — наявність вільних коштів чи підвищення платоспроможності.

Дебіторська та кредиторська заборгованість виникають об'єктивно, їх розмір і структура неоднозначно впливають на результати діяльності підприємства, оскільки можуть мати як позитивні, так і негативні сторони (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Переваги та недоліки формування дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств [2; 22; 27; 30]

Напрямок впливу	Кредиторська заборгованість	Дебіторська заборгованість
Негативний вплив на діяльність підприємства	- збільшення фінансових зобов'язань; - втрата можливості отримання знижок на товари та послуги; - ризик втрати платоспроможності та фінансової стабільності та ін.	- відтік коштів з обігу; - зростання витрат на управління дебіторською заборгованістю; - ризик неповернення боргу, втрат через інфляцію, зниження прибутковості та ін.
Позитивний вплив на діяльність підприємства	- забезпечує додаткові фінансові ресурси для обігових коштів, що підсилюють економічний потенціал; - можливість отримання додаткового прибутку; - зниження витрат на залучення позикового капіталу; - зменшення ризиків від інфляції та ін.	- сприяє збільшенню обсягу продажів; - встановлення довготривалих і стабільних відносин із покупцями; - формування конкурентоспроможного асортименту продукції; - прискорює обіг запасів і знижує витрати на їхнє зберігання та ін.

Висока частка дебіторської заборгованості серед активів та кредиторської заборгованості в пасивах суттєво впливає на фінансову стабільність і платоспроможність підприємства. Це робить управління цими показниками критично важливим.

Основні фактори, які обґрунтовують необхідність синхронного управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств, такі:

1. Підприємства часто мають велику кількість постачальників і покупців, тому дебіторська заборгованість стає вагомою часткою оборотних активів, а кредиторська – основним джерелом позикового капіталу. Їхнє співвідношення визначає рівень ліквідності та платоспроможності підприємства на певний момент.

2. Єдине джерело для погашення кредиторської заборгованості – це надходження від продажу, тобто платежі від покупців. Тому основним завданням управління є узгодження строків і сум платежів таким чином, щоб вони залежали від надходжень коштів від дебіторів.

3. Швидкість обігу дебіторської та кредиторської заборгованості, а також їх баланс впливають на обсяг вільних коштів, необхідних для ефективної діяльності [2, с.714].

Ефективність діяльності підприємства багато в чому залежить від грамотного управління зобов'язаннями. До ключових методів управління заборгованістю можна віднести реструктуризацію, погашення або переведення боргу.

Реструктуризація передбачає зміну структури боргу і може здійснюватися через новацію або пролонгацію. Новація – це заміна одного договору іншим між тими ж сторонами, включаючи обмін боргу на акції, облігації або векселі. Пролонгація – це відстрочення платежів без зміни умов угоди.

Погашення боргів може здійснюватися через різні механізми, включаючи списання, взаємозалік, відступне, зустрічне виконання зобов'язань, виконання альтернативного зобов'язання або перекредитування. Переведення боргу передбачає зміну сторін договору [22, с.90].

Система управління кредиторською заборгованістю складається з таких ключових компонентів:

1. Аналіз процесів формування та погашення заборгованості підприємства, а також вплив цих процесів на його грошові потоки;
2. Визначення оптимальних термінів відстрочки платежів постачальникам та обґрунтування її доцільності;
3. Запобігання утворенню простроченої заборгованості та забезпечення можливості пролонгації платежів [23].

Розробка ефективної політики управління дебіторською заборгованістю також сприяє зниженню потреби в оборотних активах. Дебіторська заборгованість виникає як наслідок застосування моделі грошових розрахунків у системі управління потоками коштів. Управління такою заборгованістю має окремі підходи та методи, що дозволяють виділити його як самостійний організаційний блок у системі управління грошовими потоками підприємства.

Модель управління дебіторською заборгованістю охоплює такі ключові елементи [10, с.1136]:

- статичний аналіз фінансової інформації щодо дебіторської заборгованості, зокрема аналіз та інтерпретацію основних фінансових показників і коефіцієнтів, що застосовуються у такому аналізі для оцінки платоспроможності контрагентів;
- динамічний аналіз (трендовий) для визначення тенденцій у погашенні дебіторської заборгованості контрагентами та оцінки перспективних змін у фінансовій поведінці;
- визначення оптимальних строків надання відстрочки оплати для покупців, що забезпечує баланс між продажами та можливими фінансовими ризиками;
- рефінансування дебіторської заборгованості за допомогою інструментів, таких як облік векселів, факторинг або форфейтинг, що дозволяє покрити нагальну потребу підприємства у грошових коштах;
- контроль за простроченою заборгованістю з метою запобігання

накопиченню безнадійної заборгованості та зниження фінансових ризиків підприємства.

Надмірна дебіторська заборгованість може призвести до іммобілізації капіталу компанії, а її високий рівень здатний негативно вплинути на ліквідність, що може навіть загрожувати зупинкою операційної діяльності [3, с.26].

Основні аспекти управління дебіторською заборгованістю відображені в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Основні характеристики процесу управління заборгованостями підприємства [2; 22; 33]

Характеристика	Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями
Об'єкт	Взаємовідносини з контрагентами в процесі операційної діяльності, пов'язані з наданням та отриманням відстрочок платежів за товарними і розрахунковими операціями
Суб'єкт	Спеціалісти з фінансового менеджменту
Принципи	Комплексний підхід, прозорість та ясність взаємовідносин, гнучкість, відповідальність, узгодженість дій
Основні (базові, стратегічні) цілі	Максимізація операційного прибутку та забезпечення оптимального рівня вільних грошових коштів
Інструменти реалізації	Політика управління рухом грошових (фінансових) потоків
Методи	Аналітичні методи, планування, бюджетування, узгодження фінансових потоків
Етапи	Залучення, формування, інкасація, рефінансування

Отже, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю має вирішальне значення для фінансової стабільності підприємства, адже зміни в їхніх рівнях впливають на ліквідність і здатність виконувати платіжні зобов'язання.

Ефективне управління зобов'язаннями передбачає узгодження строків і сум платежів, що забезпечує стабільний рух грошових коштів для підтримки операційної діяльності. Контроль за станом заборгованості та оптимізація умов

розрахунків допомагають знизити ризики, прискорити обіг оборотних коштів і підвищити прибутковість підприємства.

Основні методи управління включають аналітичні інструменти, планування, бюджетування та рефінансування, що дає змогу підтримувати баланс між обсягами дебіторської та кредиторської заборгованості.

Таким чином, управління заборгованостями є критично важливим для досягнення фінансової безпеки та ефективного функціонування підприємства.

1.2. Методичні підходи до оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Важко уявити сучасний бізнес, що розвивається виключно за рахунок власних коштів і не має жодних заборгованостей. Сучасні підприємства не лише використовують кредитні ресурси на довгостроковій та середньостроковій основі, але й активно застосовують комерційний кредит як джерело фінансування короткострокових потреб, формуючи таким чином кредиторську заборгованість — тобто зобов'язання перед постачальниками та підрядниками.

Цей процес має й зворотний характер: для стимулювання продажів компанії надають клієнтам відстрочки платежів або комерційний кредит. Це призводить до утворення дебіторської заборгованості, тобто зобов'язань покупців перед підприємством. Компетентне управління такою заборгованістю стає важливою складовою фінансового менеджменту [41, с.118].

Завданням управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є пошук оптимального балансу між зобов'язаннями, визначення їх раціонального рівня та контроль своєчасного погашення. Дебіторська заборгованість має важливе значення для стимулювання продажів, особливо коли йдеться про товари чи послуги, подібні до конкурентних. Привабливіші умови розрахунків можуть стати вирішальним фактором вибору постачальника.

Однак значні обсяги дебіторської заборгованості вимагають пильної уваги з боку фінансового менеджменту, зокрема контролю своєчасності платежів та дотримання платіжної дисципліни клієнтів. Недостатній контроль може погіршити якість дебіторської заборгованості через збільшення прострочених і сумнівних боргів, що може призвести до втрати ліквідності та потреби в додатковому фінансуванні [42, с.180].

Кредиторська заборгованість, у свою чергу, є своєрідним дзеркальним відображенням дебіторської, тобто це зобов'язання підприємства перед постачальниками. Постачальники, прагнучи стимулювати обсяги продажів і мотивувати клієнтів до купівлі, часто пропонують відстрочку платежів. Це для них спосіб збільшити товарообіг, а для покупців — зручне і відносно недороге джерело короткострокового фінансування.

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості є важливим елементом фінансового управління компанії. Він дозволяє оцінити фінансову стабільність підприємства та виявити фактори, що можуть негативно впливати на його фінансовий стан.

Проведення детального аналізу заборгованості дає змогу виявити слабкі сторони у фінансовій політиці, корекція яких сприятиме підвищенню рентабельності та стабільності компанії. Такий аналіз доцільно здійснювати не рідше одного разу на рік на основі даних балансу. Отримані показники відображають реальну фінансову ситуацію, платоспроможність та активи підприємства [32, с.236].

Деякі коефіцієнти, що характеризують стан дебіторської та кредиторської заборгованості, доцільно розраховувати частіше, щоб оперативно реагувати на зміни.

Результати аналізу використовуються при формуванні фінансового та бізнес-планів компанії на майбутній період, а також для розробки кредитної політики. Це важливо для визначення оптимальних строків відстрочки платежів для покупців, що має вплив на обсяги продажів і загальну фінансову стратегію суб'єкта господарювання [5, с.224].

У процесі ухвалення управлінських рішень виявлено чимало невирішених питань щодо аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості, що підкреслює потребу в подальшому вдосконаленні методик цього аналізу. Методологічні підходи різних науковців до проведення оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства подано у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Трактування методики аналізу дебіторської й кредиторської
заборгованості різними науковцями

Автор	Методика проведення аналізу й кредиторської дебіторської заборгованості	Виявлені недоліки
Гнатенко Є.П. [8]	Дослідження динаміки та структури заборгованостей за строками та типами виникнення, визначення прострочених і безнадійних боргів, порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості	Недостатньо вивчено причини виникнення кожного типу заборгованості з урахуванням конкретної ситуації на підприємстві
Єдинак Т.С. [13]	Аналіз структури та динаміки заборгованостей, класифікація типів заборгованості для покращення управління, визначення резерву для сумнівних боргів	Відсутня системна диверсифікація покупців, ретельне планування та моніторинг заборгованості, впровадження сучасних методів рефінансування
Попович П.Я. [35]	Дослідження стану дебіторської заборгованості: динаміка, обсяги, склад і рух, а також сумнівна і безнадійна заборгованість; аналіз кредиторської заборгованості	Потреба у вдосконаленні кредитної політики підприємства щодо управління обома видами заборгованості
Савицька Г.В. [36]	Оцінка причин змін у дебіторській та кредиторській заборгованості, аналіз якості та ліквідності, швидкість інкасації, збитки від несвоєчасного погашення	Відсутність єдиного підходу до кредитної політики підприємства щодо управління заборгованістю

У наукових колах існують різні погляди на методи аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості в контексті ухвалення управлінських рішень. Виявлені недоліки демонструють брак єдиного методологічного підходу, що потребує доопрацювання і розробки більш уніфікованих методів.

Розміри та динаміка дебіторської і кредиторської заборгованості суттєво впливають на характер управлінських рішень у господарській діяльності. Дебіторська заборгованість є високоліквідним активом, а недооцінка її фактичного стану може негативно позначитися на платоспроможності та кредитоспроможності підприємства.

Для ефективного управління діяльністю суб'єкта господарювання необхідний не тільки кількісний аналіз показників та оцінка поточного стану, але й перспективний якісний аналіз. Основною метою такого аналізу є виявлення видів продукції та послуг, за якими накопичується найбільша кредиторська заборгованість, а також визначення найбільш значущих контрагентів, з якими виникають кредитні ризики [26, с.112].

Отже, для успішного управління підприємством необхідний комплексний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, що включає як внутрішню, так і зовнішню оцінку, виявлення ризиків, визначення частки дебіторської заборгованості у складі активів та оцінку її погашення за термінами. Система показників для оцінки стану та якості дебіторської і кредиторської заборгованості представлена в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Система показників для проведення якісного аналізу дебіторської й кредиторської заборгованості на підприємстві [5, 38]

Показники	Одиниця виміру	Формула розрахунку	Умовні позначення	Економічний зміст
1	2	3	4	5
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (Кдкз)	коефіцієнт	$K_{дкз} = Дз / Кз$	Дз - середня дебіторська заборгованість; Кз - середня кредиторська заборгованість	Відображає здатність підприємства покривати кредиторську заборгованість за рахунок дебіторських надходжень
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Кокз)	кількість оборотів, рази	$K_{окз} = ЧДр / Кз$	ЧДр - чистий дохід від реалізації; Кз - середня кредиторська заборгованість	Показує, скільки разів підприємство здійснює оборот кредиторської заборгованості за звітний період. Зростання цього показника свідчить про позитивні зміни в управлінні

Продовження табл. 1.6

1	2	3	4	5
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз)	кількість оборотів, рази	$\text{Кодз} = \text{ЧДр} / \text{Дз}$	ЧДр - чистий дохід від реалізації; Дз - середня дебіторська заборгованість за період	Показник ефективності кредитного контролю, що демонструє, скільки разів середній залишок дебіторської заборгованості покривається надходженнями від реалізації за період. Збільшення цього коефіцієнта може вказувати на скорочення обсягів кредиту, наданого підприємством
Тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості (Тпдз)	дні	$\text{Тпдз} = \text{Т} / \text{Кодз}$	Т - тривалість звітного періоду в днях (360, 90, 30); Кодз - коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Відображає середню кількість днів, необхідних для отримання оплати за реалізовані товари чи послуги. Довший період може свідчити про підвищений ризик неплатежів
Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів (ПВдз)	%	$\text{ПВдз} = \text{Дз} / \text{ОА} * 100\%$	Дз - середня дебіторська заборгованість; ОА - середні оборотні активи за період	Відображає частку дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів. Вищий показник свідчить про зниження мобільності активів
Питома вага сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості (ПВсдз)	%	$\text{ПВсдз} = \text{Сз} / \text{Дз} * 100\%$	Сз - сумнівна заборгованість; Дз - середня дебіторська заборгованість	Характеризує якість дебіторської заборгованості. Зростання показника свідчить про погіршення ліквідності і збільшення ризику втрати коштів
Тривалість обороту кредиторської заборгованості (Тпкз)	дні	$\text{Тпдз} = \text{Т} / \text{Кокз}$	Т - тривалість звітного періоду в днях (360, 90, 30); Кокз - коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Відображає середній час, протягом якого кредиторська заборгованість залишається в обороті. Скорочення цього періоду вважається позитивним для підприємства

Аналіз розрахунків за допомогою відповідних коефіцієнтів відображає стан дебіторської заборгованості підприємства у вибраному періоді, що дозволяє також встановити основні завдання в управлінні дебіторською і кредиторською заборгованістю [28].

Збільшення кредитної заборгованості не завжди має негативну оцінку, а її

зменшення – позитивну. Важливо розмежовувати нормальну та прострочену заборгованість. Прострочена заборгованість може створити фінансові ускладнення для підприємства, адже відсутність коштів може ускладнити придбання матеріалів чи виплату зарплат. Крім того, коли кошти залишаються на рахунках клієнтів, відбувається уповільнення обороту капіталу.

Накопичення простроченої дебіторської заборгованості підвищує ризики неповернення боргів і може скоротити прибуток підприємства. Тому суб'єкти господарювання зацікавлені у скороченні терміну погашення боргів перед ними.

Важливими аспектами є термін та період формування дебіторської заборгованості; необхідно виявити, чи містяться у ній суми, які неможливо стягнути, або ті, за якими сплив строк позовної давності. За наявності таких сум слід негайно вживати заходів для їх стягнення, таких як пред'явлення векселів чи звернення до суду [22, с.91].

Для успішного управління дебіторською і кредиторською заборгованістю важливе значення мають планування, організація та контроль роботи з контрагентами. Належно організований облік та аналіз можуть сприяти зменшенню дебіторської заборгованості на підприємствах.

Сучасна практика управління свідчить про доцільність проведення як кількісного, так і якісного аналізу для оцінки стану дебіторської та кредиторської заборгованості. Це підвищує ефективність процесу управління заборгованостями. Рекомендується періодично проводити комплексний аналіз заборгованості, що охоплює п'ять взаємопов'язаних етапів (рис. 1.1).

На першому етапі аналізу визначаються предмет, мета та основні завдання. У цьому випадку предметом дослідження є дебіторська і кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Метою аналізу є оцінка повноти, своєчасності та достовірності операцій з дебіторами і кредиторами, оцінка якості заборгованості за сукупними і детальними показниками, а також визначення чинників, що впливають на зміни у показниках [49, с.415].

Ключові завдання аналізу включають:

- встановлення причин виникнення дебіторської і кредиторської

заборгованості;

- оцінку динаміки рахунків за категоріями;
- аналіз якісного стану клієнтських рахунків;
- дослідження простроченої та безнадійної заборгованості;
- аналіз значущості та надійності клієнтів;
- ухвалення управлінських рішень для покращення стану клієнтських рахунків [45, с.47].

Рис. 1.1. Етапи комплексного аналізу дебіторської й кредиторської заборгованості в підприємствах

На другому етапі збору інформації для аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства використовуються такі документи:

Форма № 1 «Баланс», Форма № 2 «Звіт про фінансові результати», Форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності», а також аналітичні дані відділу продажів. Для прийняття управлінських рішень важливо, щоб інформація була повною та об'єктивною.

Третій етап є найбільш детальним та трудомістким. На цьому етапі проводяться горизонтальний і вертикальний аналізи, порівняння, а також створення аналітичних таблиць для дослідження динаміки, складу і структури заборгованості. За допомогою коефіцієнтів із таблиці 1.5 рекомендується провести якісний аналіз та вивчити прострочену і безнадійну заборгованість, а також визначити товари чи послуги, що найбільше впливають на структуру заборгованості.

На четвертому етапі результати аналізу узагальнюються, формується висновок про стан дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві, а також визначаються заходи для прискорення їх погашення.

Заключний етап передбачає ухвалення управлінських рішень, які сприятимуть підвищенню ефективності діяльності підприємства і зниженню ризику неповернення заборгованості [52, с.29].

Комплексний підхід до аналізу рахунків клієнтів дозволяє адекватно оцінити їхній реальний стан, виявити проблемні моменти в управлінні заборгованістю та розробити ефективні заходи для зниження простроченої чи сумнівної заборгованості. Таким чином, аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості має враховувати причини виникнення кожного типу заборгованості, специфіку роботи підприємства, сезонні фактори, а також взаємовідносини з клієнтами та постачальниками, щоб надати об'єктивну картину фінансового стану.

Отже, постійний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості дозволяє оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання і вчасно коригувати ризики. Показники оборотності, тривалості погашення та інші дають цілісне уявлення про якість заборгованості та фінансовий стан підприємства. Аналіз заборгованості має охоплювати всі етапи управління для підвищення точності

рішень і забезпечення фінансової стійкості господарюючого суб'єкта. Результати аналізу сприяють створенню ефективного кредитного плану, зниженню ризику неплатежів та оптимізації грошових потоків.

Висновки до розділу 1

Під час вивчення теоретико-методичних підходів до управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства були зроблені наступні висновки:

- дебіторська та кредиторська заборгованість є ключовими економічними категоріями, що відображають відносини між підприємством та його контрагентами. Управління цими видами заборгованості є критично важливим для забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства. Рівень заборгованості безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства. Висока дебіторська заборгованість може призвести до нестачі вільних коштів для поточних витрат, що потребує детального аналізу та контролю. Надмірна кредиторська заборгованість може створювати ризики платоспроможності, якщо зобов'язання перевищують можливості підприємства щодо їх своєчасного погашення.

- управління заборгованістю сприяє оптимізації обігових коштів і підвищенню ефективності роботи. Скорочення часу обігу дебіторської заборгованості дозволяє прискорити надходження коштів, що покращує обіговість активів та фінансову стабільність. Впровадження ефективної політики управління дебіторською та кредиторською заборгованістю дозволяє зменшити ризики, пов'язані з можливими збитками від безнадійної заборгованості та забезпечити стабільні грошові потоки.

- для результативного управління заборгованістю важливими є регулярний аналіз, класифікація та моніторинг контрагентів. Це включає

перевірку кредитоспроможності дебіторів, розподіл за обсягами покупок і кредитною історією, а також контроль дотримання умов договорів.

– управління заборгованістю передбачає баланс між власними та залученими коштами. Ефективне використання факторингу та інших методів рефінансування дозволяє мінімізувати потребу в зовнішніх фінансових ресурсах і скоротити витрати на залучення позикового капіталу. Загалом, ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю створює сприятливі умови для зростання прибутковості підприємства, зниження ризиків, підтримання фінансової стабільності та стійкості в умовах мінливого ринкового середовища.

– аналіз методичних підходів до оцінки ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підтвердив важливість його проведення на постійній основі, не рідше ніж раз на рік, що допоможе оцінити фінансову стабільність підприємства та визначити ризики. Частіший аналіз допомагає виявляти відхилення у динаміці боргів та вчасно їх коригувати. Для проведення якісного аналізу заборгованості використовуються різні показники, такі як коефіцієнт оборотності, тривалість погашення, питома вага сумнівної заборгованості тощо. Ці показники дають повну картину стану та якості заборгованості. Комплексний підхід до аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості включає кілька етапів: від встановлення цілей і завдань до остаточного формування висновків і рекомендацій щодо скорочення строків заборгованості. Це підвищує точність управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ДП «ЧЕРНІВЕЦЬКЕ ВІЙСЬКОВЕ ЛІСНИЦТВО» ЗА 2019-2023 РОКИ

2.1. Аналіз динаміки обсягу і структури дебіторської заборгованості підприємства

Для ДП «Чернівецьке військове лісництво» дебіторська заборгованість є важливим компонентом, оскільки вона фактично виступає засобом кредитування дебітора за надані товари, послуги чи роботи без нарахування відсотків. Проведення аналізу дебіторської заборгованості дозволяє підприємству оцінити потенційні доходи, що можуть бути отримані у вигляді штрафів, пені чи неустойок від контрагентів, які затримують оплату.

Аналізуючи дебіторську заборгованість, особливу увагу слід приділяти її динаміці на підприємстві. Зміни у загальній структурі активів ДП «Чернівецьке військове лісництво», зокрема у частині дебіторської заборгованості, можна простежити на основі даних форми №1 «Баланс» (дод. А.1, А.2, А.3, А.4, А.5), і вони відображені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка обсягу активів ДП «Чернівецьке військове лісництво»
за 2019-2023 роки, тис. грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +, –	
						2023 / 2019	2023 / 2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Основні засоби	18070	17746	17488	17684	17290	-780	-394
Відстрочені податкові активи	510	510	510	43	86	-424	43

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Запаси	2337	1780	1109	3179	2022	-315	-1157
Дебіторська заборгованість	1239	1164	1292	1029	1027	-212	-2
Гроші та їх еквіваленти	87	201	1405	646	1510	1423	864
Інші оборотні активи	65	80	80	169	73	8	-96
Всього активів	22308	21481	21884	22750	22008	-300	-742

Як видно з табл. 2.1, обсяг активів ДП «Чернівецьке військово-лісництво» за 2019-2023 роки знизився із 22308 тис. грн. до 22008 тис. грн., тобто на 300 тис. грн. або 1,34%. Найбільш вираженою тенденцією до зменшення активів підприємства була у 2023 році, коли їх обсяг скоротився на 742 тис. грн. або 3,26% в порівнянні з 2022 роком. Незначне зменшення загальної вартості активів свідчить про певні втрати, але в межах допустимих коливань.

На тлі загального зменшення активів, яке спостерігається у 2023 році, дебіторська заборгованість зберігається майже на одному рівні. Це вказує на те, що даний показник стабільний навіть у умовах зміни інших активів ДП «Чернівецьке військово-лісництво».

За період 2019-2023 років дебіторська заборгованість ДП «Чернівецьке військово-лісництво» знизилася на 2012 тис. грн. або 17,11%. Це свідчить про зменшення обсягу боргів клієнтів, що може бути результатом покращення платіжної дисципліни або ж зниження обсягів продажів на умовах відстрочки платежу.

У порівнянні з 2022 роком, обсяг дебіторської заборгованості майже не змінився, зменшившись лише на 2 тис. грн. або 0,19%. Це вказує на стабільність у цій сфері протягом останнього року.

Зменшення обсягу активів підприємства протягом 2019-2023 років було спричинене кількома ключовими факторами, які можна побачити з аналізу окремих показників, а саме:

– основні засоби: їхня вартість загалом зменшилася на 780 тис. грн. або

4,32% та на 394 тис. грн. або 2,23% за останній рік (2022–2023 роки). Це свідчить про поступове знецінення або можливий продаж частини активів;

– відстрочені податкові активи. За 2019–2023 роки ця складова активу суттєво знизилась на 424 тис. грн. або 83,14%. У 2022 р. відбулося різке падіння з 510 до 43 тис. грн., а до 2023 року він лише трохи зріс до 86 тис. грн. Зменшення може бути пов'язане зі зміною облікової політики або зі зниженням очікуваних податкових вигод;

– значне коливання запасів. Порівняно з 2019 роком, вони зменшились на 315 тис. грн. або 13,48%, але найбільше зниження сталося за період 2022–2023 років (на 1157 тис. грн. або 36,40%). Це може свідчити про скорочення обсягів виробництва або продажу товарів.

На відміну від попередніх статей балансу ДП «Чернівецьке військове лісництво», обсяг грошових коштів та їх еквівалентів значно зріс – на 1423 тис. грн. або більш ніж у 16 разів за період 2019–2023 років і на 864 тис. грн. або 57,22% за 2022–2023 роки. Зростання ліквідних активів свідчить про накопичення вільних коштів або покращення операційних результатів підприємства.

Що стосується інших оборотних активів, то прослідковується незначна зміна, а саме зростання на 8 тис. грн. за період 2019–2023 років, але зменшення на 96 тис. грн. за останній рік. Це не є суттєвим фактором, оскільки його обсяг незначний.

Слід також відмітити, що разом із коливанням обсягу дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво», відбувається зміна її питомої ваги у активах суб'єкта господарювання.

Як видно з рис. 2.1, питома вага дебіторської заборгованості у активах підприємства була найвищою у 2021 році – 5,90%, а найменше значення спостерігається у 2022 році – 4,52%.

Загалом найбільшу питому вагу в активах ДП «Чернівецьке військове лісництво» займають основні засоби, частка яких проте зменшується із 81,00% у 2019 році до 78,56% у 2023 році.

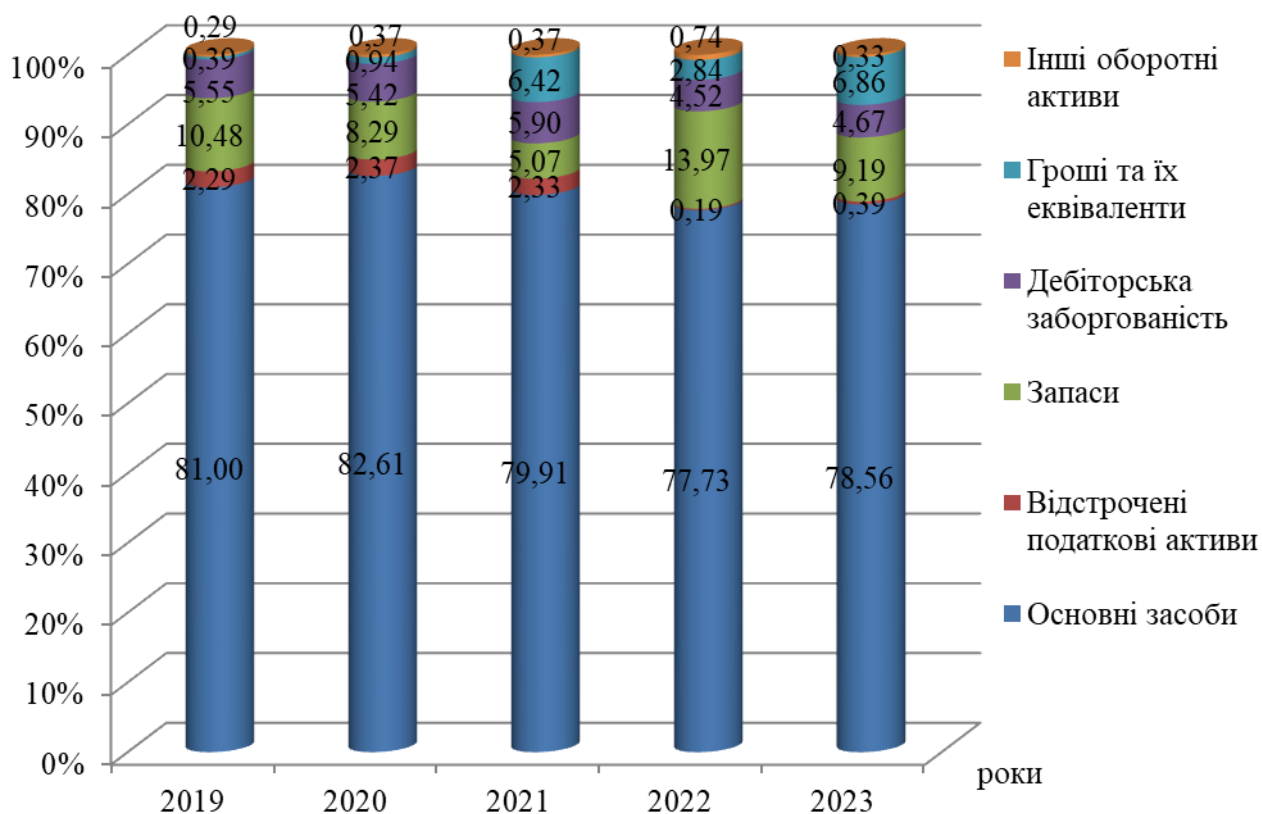

Рис. 2.1. Динаміка структури активів ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки, %

Розглянемо детальніше динаміку зміни обсягу дебіторської заборгованості в розрізі її складових частин (табл. 2.2).

Постійного зменшення протягом 2019-2022 років зазнає дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Однак у 2023 році відбувся особливо різкий стрибок, де порівняно з попереднім роком (2022 р.) заборгованість зросла на 633 тис. грн. або 673,40%, що свідчить про можливі проблеми з поверненням коштів або значне збільшення замовлень. Загалом за досліджуваний період спостерігається значний ріст дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги на 324 тис. грн. або 80,40%.

У 2021 році, вперше, на рівні 201 тис. грн. з'явилася дебіторська заборгованість за виданими авансами, але у 2022 році вона суттєво зменшилась до 54 тис. грн. або 26,87%, і продовжила зменшуватися до 42 тис. грн. у 2023 році. Відтак, приріст за 2019-2023 роки становить 42 тис. грн., що є новим

показником для підприємства, але порівняно з 2022 роком спостерігається зменшення на 12 тис. грн. або 22,22%.

Таблиця 2.2

Динаміка обсягу дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки, тис. грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +,-	
						2023 / 2019	2023 / 2022
Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги	403	289	156	94	727	324	633
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	0	0	201	54	42	42	-12
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0	0	9	4	2	2	-2
Інша поточна дебіторська заборгованість	836	875	926	877	256	-580	-621
Всього	1239	1164	1292	1029	1027	-212	-2

У 2021 році з'являється також дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом і з кожним роком поступово знижується: з 9 тис. грн. у 2021 році до 2 тис. грн. у 2023 році, тобто на 7 тис. грн. або 77,78%.

У 2023 році спостерігається значне зменшення іншої поточної заборгованості до 256 тис. грн., що на 580 тис. грн. або 69,38% менше, ніж у 2019 році, і на 621 тис. грн. або 70,81% менше порівняно з 2022 роком. Це свідчить про позитивні зміни в управлінні цією заборгованістю.

Досліджуючи структуру дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки, яка зображена на рис. 2.2, варто відмітити, що найбільшу питому вагу протягом 2019-2021 років займає інша поточна дебіторська заборгованість. Її питома вага зростає із 67,47% у 2019

році до 85,23% у 2022 році. Проте у 2023 році ця частка стрімко знижується і сягає позначки 24,93%.

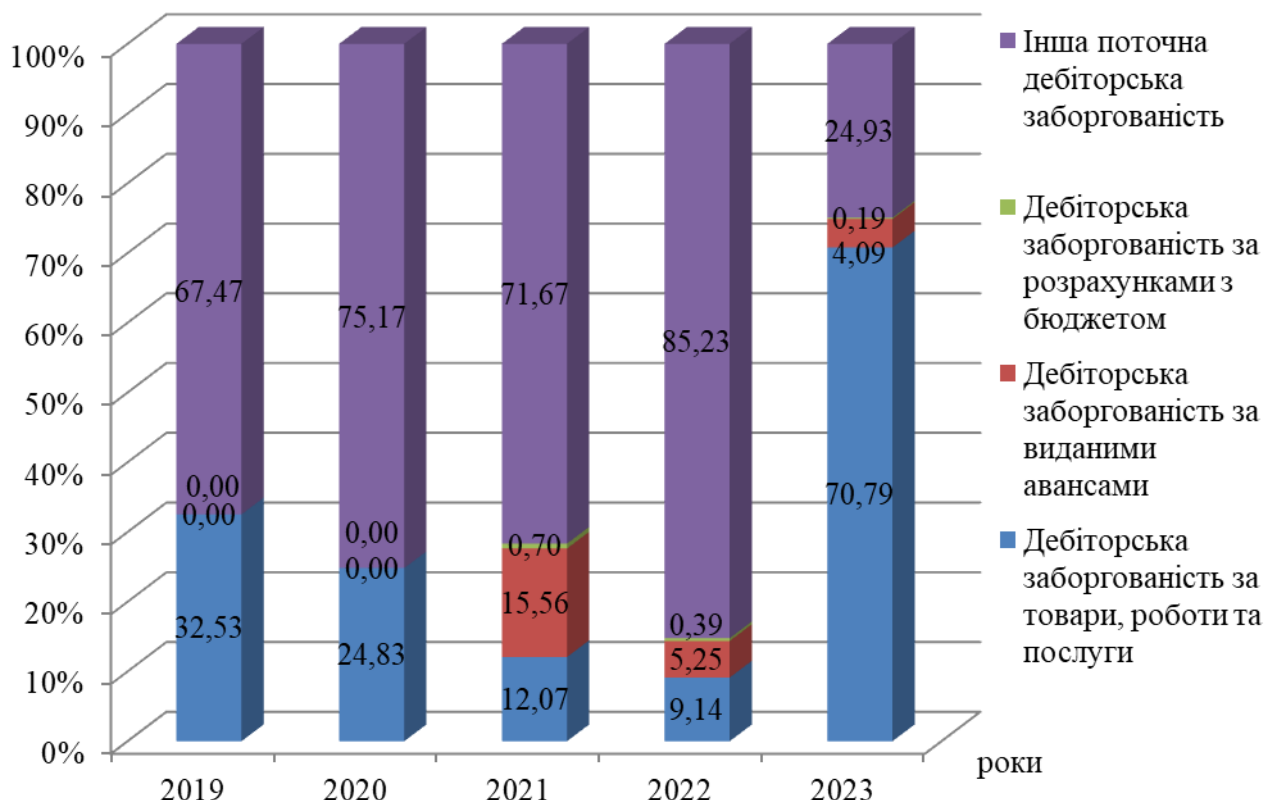

Рис. 2.2. Динаміка структури дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військово лісництво» за 2019-2023 роки, %

Відтак, у 2023 році найбільша частка припадає на дебіторську заборгованість за товари, роботи та послуги – 70,79%, а протягом 2019-2022 років відбувається поступове зниження питомої ваги із 32,53% у 2019 році до 9,14% у 2022 році.

Найменшу частку у структурі дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військово лісництво» займає дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, питома вага якої з 0,70% у 2021 році знижується до найменшого за досліджуваний період значення у 2023 році – 0,19%.

Рівень дебіторської заборгованості підприємства значною мірою залежить від дотримання договірної та платіжної дисципліни. Недбале ставлення до виконання умов договорів і несвоєчасне пред'явлення претензій

щодо наявних боргів може призвести до значного збільшення невиправданої дебіторської заборгованості, що створює фінансові труднощі та дефіцит ресурсів. З цієї причини важливо проводити аналіз заборгованості з урахуванням строків її виникнення, оскільки тривалі затримки в оплаті відволікають кошти з обороту підприємства. Спеціаліст, який займається контролем заборгованості, повинен приділяти особливу увагу найбільш тривалим боргам і зосередитися на значних сумах. Отже, одним із ключових аспектів у процесі аналізу дебіторської заборгованості є час, протягом якого вона має бути погашена. Відповідно до складеної на основі додатків Б.1, Б.2, Б.3, Б.4, Б.5 табл. 2.3, окрім позитивної динаміки зменшення суми дебіторської заборгованості, спостерігаються позитивні зміни в її структурі.

Таблиця 2.3

Динаміка та структура дебіторської заборгованості за строком погашення

ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки

Активи	2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	сума, тис. грн.	пи- тома вага,%	сума, тис. грн.	пи- тома вага,%	сума, тис. грн.	пи- тома вага,%	сума, тис. грн.	пи- тома вага,%	сума, тис. грн.	пи- тома вага,%
Дебіторська заборгованість строком до 12-ти місяців	1239	100,0	290	24,91	208	19,22	97	9,99	983	100,0
Дебіторська заборгованість строком від 12-ти до 18-ти місяців	0	0,00	874	75,09	874	80,78	0	0,00	0	0,00
Дебіторська заборгованість строком від 18-ти до 36-ти місяців	0	0,00	0	0,00	0	0,00	874	90,01	0	0,00
Всього	1239	100,0	1164	100,0	1082	100,0	971	100,0	983	100,0

У 2019 році на ДП «Чернівецьке військове лісництво» вся дебіторська заборгованість була строком до 12-ти місяців складала 1239 тис. грн. Протягом 2020-2021 років з'явилась дебіторська заборгованість строком від 12-ти до 18-

ти місяців в обсязі 874 тис. грн., яка у 2022 році перетворилась на дебіторську заборгованість строком від 18-ти до 36-ти місяців.

Однак, у 2023 році відбулись позитивні явища у структурі дебіторської заборгованості за строками, оскільки вся заборгованість стала строком до 12-ти місяців.

Для ефективного управління діяльністю ДП «Чернівецьке військо лісництво» важливо не лише проводити кількісний аналіз показників, що оцінюють поточний стан і стратегічні перспективи управління активами підприємства. Варто також застосовувати якісний аналіз. У табл. 2.4 наведено динаміку показників дебіторської заборгованості, що висвітлюють її якісний аспект.

Таблиця 2.4

Якісний аналіз дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військо лісництво» за 2019-2023 роки

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +, –	
						2023 / 2019	2023 / 2022
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, рази	5,57	11,27	14,69	20,16	25,64	20,07	5,48
Тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості, дні	64,60	31,94	24,50	17,85	14,04	-50,57	-3,82
Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів, %	33,23	36,09	33,25	20,49	22,17	-11,06	1,69
Питома вага сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості, %	0,17	0,26	0,13	0,67	1,91	1,74	1,24

Ключовими показниками для якісного аналізу дебіторської заборгованості є оборотність дебіторської заборгованості, яка відображає, скільки разів за звітний період у середньому дебіторська заборгованість конвертується в грошові надходження. Так, коефіцієнт оборотності зростає протягом усього періоду, що свідчить про покращення швидкості обігу дебіторської заборгованості. Від 5,57 разів у 2019 році до 25,64 разів у 2023 році — приріст становить 20,07 разів. Порівняно з 2022 роком, цей показник також збільшився на 5,48 разів, що вказує на прискорення конверсії заборгованості у грошові кошти.

Відповідно, спостерігається постійне скорочення періоду погашення дебіторської заборгованості: з 64,60 днів у 2019 році до 14,04 днів у 2023 році, що свідчить про значне покращення управління дебіторськими потоками. Абсолютний приріст за весь досліджуваний період становить -50,57 днів, а за останні два роки — -3,82 днів. Це позитивна тенденція, оскільки свідчить про швидке отримання платежів.

Частка дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів зменшується з 2019 року. У 2023 році вона становить 22,17%, що на 11,06% менше, ніж у 2019 році. Однак порівняно з 2022 роком цей показник зріс на 1,69%, що може свідчити про певне уповільнення тенденції скорочення заборгованості в активах.

Питома вага сумнівної заборгованості значно зросла в 2023 році до 1,91%, що є найбільшим значенням за аналізований період і на 1,74% більше в порівнянні з 2019 роком і на 1,24% більше ніж у 2022 році. Це свідчить про зростання ризику неплатежів або появу проблемних контрагентів.

Під час аналізу варто порівняти обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості. Невелике перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може позитивно відобразитися на фінансовому стані підприємства. Однак, суб'єкт господарювання повинен своєчасно виконувати свої зобов'язання, незалежно від рівня дебіторської заборгованості. За оцінками аналітиків, якщо кредиторська заборгованість більша за дебіторську, це вказує

на ефективне використання ресурсів, адже підприємство залучає більше коштів в обіг, ніж витрачає.

Таблиця 2.5

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ДП
«Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки

Роки	Загальна сума заборгованості		Рекомендоване значення	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Відхилення від рекомендованого значення
	дебіторської	кредиторської			
2019	1239	2641	0,9-1,0	0,47	-0,53
2020	1164	2140	0,9-1,0	0,54	-0,46
2021	1082	1622	0,9-1,0	0,67	-0,33
2022	971	2297	0,9-1,0	0,42	-0,58
2023	983	1621	0,9-1,0	0,61	-0,39

З даних табл. 2.5 можемо зробити висновок, що ДП «Чернівецьке військове лісництво» за період 2019–2023 років демонструє відхилення від рекомендованого значення 0,9-1,0. Це свідчить про те, що підприємство має більшу кредиторську заборгованість порівняно з дебіторською, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки для його фінансової стабільності.

Співвідношення в 2019 році значно нижче рекомендованого діапазону (0,47), що означає суттєве перевищення кредиторської заборгованості. Це свідчить про те, що підприємство залучало більше коштів з кредиторів, ніж мало боргів від своїх клієнтів.

Найкращим роком за рівнем співвідношення був 2021, однак навіть тоді він не досягнув оптимального значення. У 2022 році співвідношення знову погіршилось до 0,42 (на 0,58 менше за рекомендоване значення), що є одним з найнижчих показників за аналізований період. Це може вказувати на зростання ризиків для підприємства, оскільки кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. У 2023 році показник співвідношення покращився до 0,61, що вказує на часткове вирівнювання ситуації.

Отже, підприємству слід регулярно проводити аналіз співвідношення

дебіторської та кредиторської заборгованості, а також вживати заходів для його зниження. Позитивним показником ефективного управління дебіторською заборгованістю є скорочення термінів її погашення без зменшення обсягів реалізації. Далі розглянемо детальніше, як управляється кредиторська заборгованість ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки.

2.2. Оцінка ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства

Для більш детального аналізу варто порівняти стан і динаміку дебіторської заборгованості із поточними зобов'язаннями та кредиторською заборгованістю підприємства. Необхідно також розглянути зміну джерел формування активів підприємства, оцінити їхню структуру та визначити частку кредиторської заборгованості в складі позикового капіталу підприємства.

Як видно з табл. 2.6, загальний власний капітал зріс з 19187 тис. грн. у 2019 році до 19351 тис. грн. у 2023 році, що становить 164 тис. грн. приросту за цей період. Приріст за останній досліджуваний рік в порівнянні з 2022 роком становить 57 тис. грн. Збільшення власного капіталу свідчить про стабільний фінансовий стан підприємства.

Зареєстрований капітал залишався незмінним на рівні 1513 тис. грн протягом всього аналізованого періоду. Капітал у дооцінках також залишився стабільним на рівні 18073 тис. грн. протягом усіх п'яти років. Додатковий капітал залишається незначним і стабільним на рівні 25 тис. грн. без змін у 2019–2023 роках.

Нерозподілений прибуток має позитивну динаміку: за 2019–2023 роки зросла його складова з -424 тис. грн. у 2019 році до -260 тис. грн. у 2023 році. Це свідчить про поступове скорочення збитків підприємства або збільшення прибутку.

Таблиця 2.6

Динаміка обсягу пасивів ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки, тис. грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +,-	
						2023 / 2019	2023 / 2022
1. Власний капітал, в т.ч.	19187	19210	19245	19294	19351	164	57
1.1.Зареєстрований капітал	1513	1513	1513	1513	1513	0	0
1.2.Капітал у дооцінках	18073	18073	18073	18073	18073	0	0
1.3. Додатковий капітал	25	25	25	25	25	0	0
1.4.Нерозподілений прибуток	-424	-401	-366	-317	-260	164	57
2. Позиковий капітал, в т.ч.	3121	2271	2639	3456	2657	-464	-799
2.1.Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0	0	0
2.2.Короткострокові кредити банків	0	0	0	0	0	0	0
2.3.Поточна кредиторська заборгованість	2641	2140	1622	2297	1621	-1020	-676

Загальний позиковий капітал зменшився з 3121 тис. грн. у 2019 році до 2657 тис. грн. у 2023 році, що становить зниження на 464 тис. грн. за період. Зокрема, найбільше скорочення відбулося між 2022 і 2023 роками (на 799 тис. грн.).

Довгострокові зобов'язання відсутні протягом всього періоду, що свідчить про те, що підприємство не залучало довгострокові кредити. Короткострокові кредити банків також не використовувалися, що говорить про відсутність боргового навантаження перед банками.

Поточна кредиторська заборгованість зменшилася з 2641 тис. грн. у 2019 році до 1621 тис. грн. у 2023 році, тобто на 1020 тис. грн. або 38,62%, що свідчить про скорочення боргових зобов'язань. Це позитивний показник, який

вказує на покращення фінансової дисципліни та здатність підприємства вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Зниження обсягу кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» у 2023 році відобразилось також на структурі пасивів підприємства (рис. 2.3).

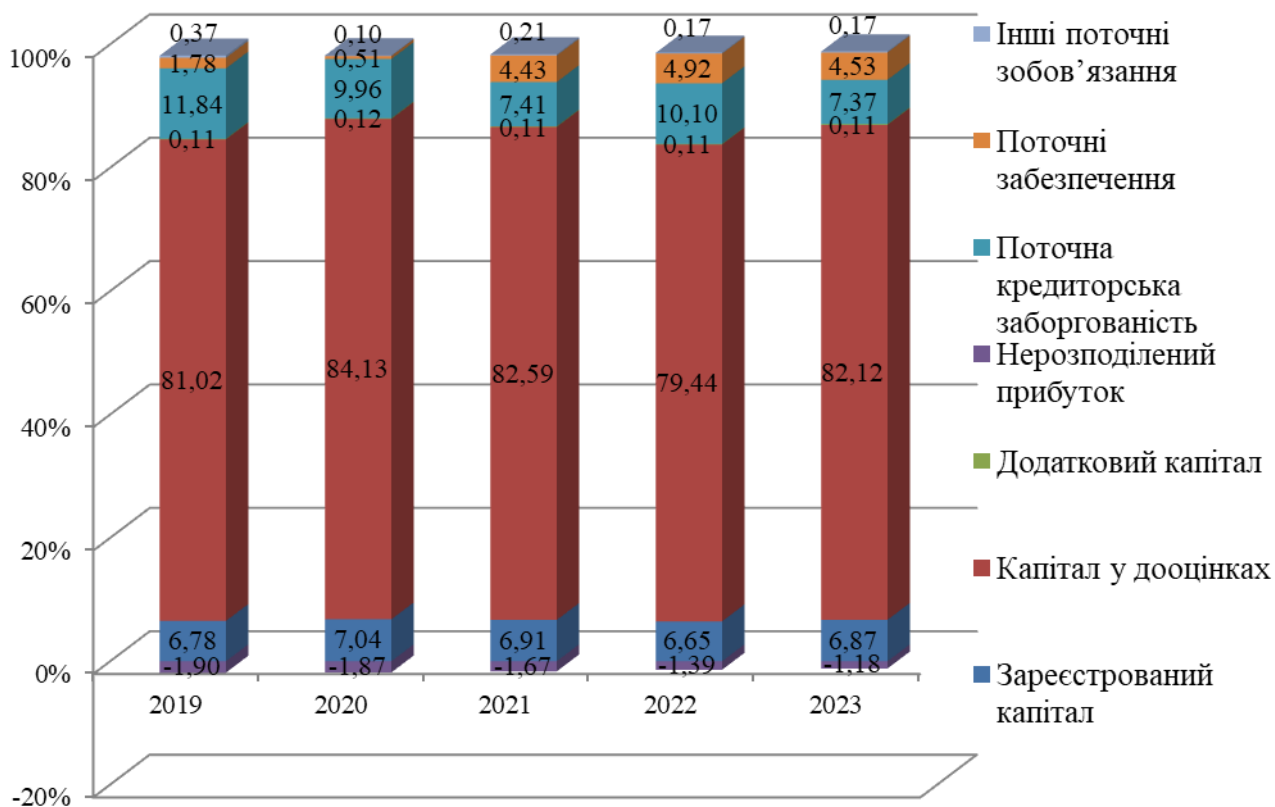

Рис. 2.3. Динаміка структури пасивів ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки

Як видно з рис. 2.3, частка капіталу у дооцінках є найбільшою складовою капіталу підприємства. У 2019 році вона становила 81,02%, у 2020 році – 84,13%, в 2021 році – 82,59%, у 2022 році знизилася до 79,44%, а у 2023 році частка трохи зросла до 82,12%. Це означає, що підприємство активно використовувало дооцінку майна для збільшення власного капіталу, але загалом цей показник коливається в межах стабільних значень.

Додатковий капітал зростає поступово з 1,78% у 2019 році до 4,53% у 2023 році. Це свідчить про те, що підприємство залучало додаткові ресурси для

фінансування своєї діяльності або здійснювало переоцінку певних активів.

Найменша питома вага у структурі позикових пасивів належить іншим поточним зобов'язанням. Зменшившись у 2020 році до 0,10%, частка інших поточних зобов'язань збільшується до 0,21% у 2021 році, однак протягом 2022-2023 році залишається стабільною на рівні 0,17%.

Частка поточної кредиторської заборгованості зменшилася протягом досліджуваного періоду з 11,84% у 2019 році до 7,37% у 2023 році.

Розглянемо більш детально динаміку зміни обсягу кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за допомогою табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка обсягу кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки, тис. грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +, –	
						2023 / 2019	2023 / 2022
Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги	190	149	146	429	218	28	-211
Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1583	1211	848	165	959	-624	794
Кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	104	94	123	116	86	-18	-30
Кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	353	195	0	615	0	-353	-615
Кредиторська заборгованість за одержаними авансами	411	491	505	972	358	-53	-614
Всього	2641	2140	1622	2297	1621	-1020	-676

Протягом 2019-2023 років найбільший вплив на зниження загального

обсягу кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» мало зменшення обсягу кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. Так, у 2023 році її обсяг становив 959 тис. грн., що на 624 тис. грн. або 39,42% менше ніж у 2019 році, однак на 794 тис. грн. або 481,12% більше ніж у 2022 році.

Протягом 2019-2023 років значний вплив на зміну обсягу кредиторської заборгованості мало зниження обсягу заборгованості за розрахунками з оплати праці. Зокрема, дана заборгованість була повністю погашена у 2021 та 2023 роках, що є позитивною тенденцією.

Кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування та за одержаними авансами зазнали за досліджуваний період незначного зменшення, а саме на 18 тис. грн. і 53 тис. грн. відповідно.

На відміну від інших видів, кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги зросла протягом 2019-2023 років на 28 тис. грн. або 14,74%, однак дана зміна є не суттєвою і не впливає на загальну позитивну динаміку.

Аналіз структури кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки подано на рис.2.4.

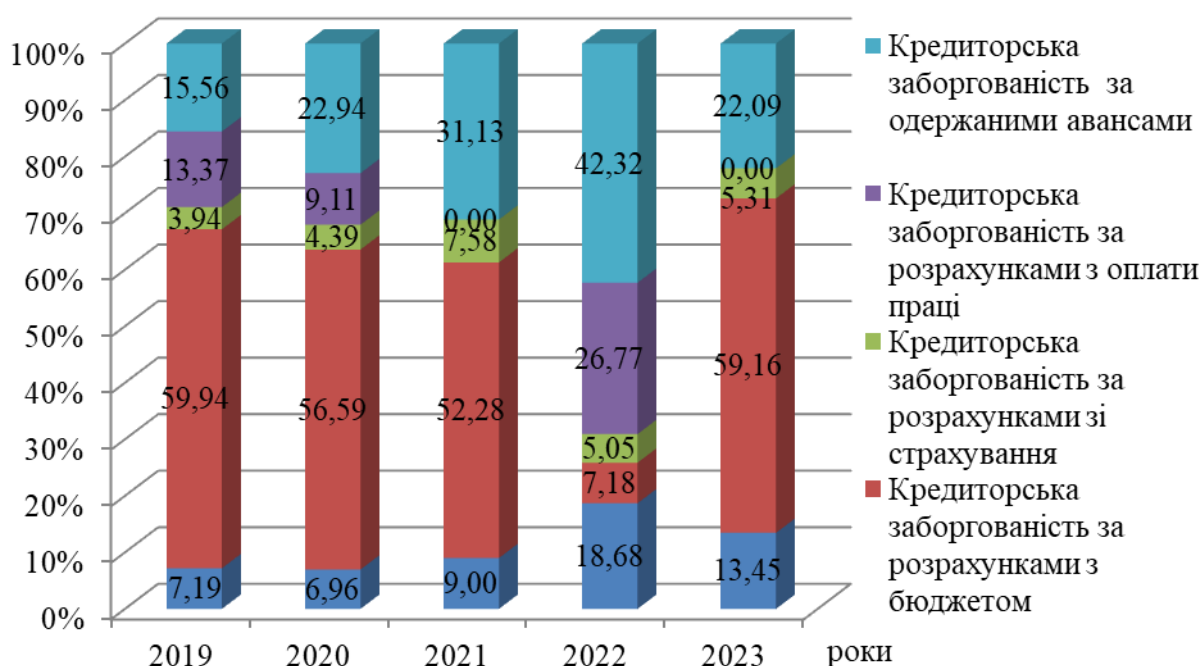

Рис. 2.4. Динаміка структури кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки

Аналізуючи структуру кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» впродовж 2019- 2023 років, можна зробити висновки, що найбільшу питому вагу, крім 2022 року, займає кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом. Так, у 2021 році її питома вага була найменшою і складала 7,18%, а протягом решти років частка коливалась в межах 52,28%-59,94%.

У 2021 році найбільшу питому вагу займала кредиторська заборгованість за одержаними авансами – 42,32%. Однак, у 2023 році її частка складала 22,09%, що на 6,53% більше ніж у 2019 році, однак на 20,23% менше ніж у 2022 році.

Найменша частка в структурі кредиторської заборгованості протягом усього досліджуваного періоду припадала на розрахунки зі страхування. У 2019 році вона становила 3,94%, а до 2023 року збільшилася до 5,31%. Зазвичай, основним чинником змін у структурі кредиторської заборгованості є затримки в платежах.

Важливою характеристикою для управління заборгованістю також є її оборотність, яка оцінюється через відповідний коефіцієнт та період обороту. При розрахунку цих показників враховують лише зобов'язання перед тими кредиторами, які пов'язані з поточною господарською діяльністю (табл. 2.8, складена на основі додатків А., А.2, А.3, А.4, А.5 і В.1, В.2, В.3, В.4, В.5).

У 2023 році підприємство досягло найбільшої ефективності у погашенні кредиторської заборгованості, оскільки коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості загалом демонструє позитивну динаміку. Порівняно з 2019 роком показник збільшився на 2,61 або 343,42%, а порівняно з 2022 роком зріс на 0,38 або 12,71%.

Відповідно, тривалість періоду погашення заборгованості постійно скорочувалася протягом п'ятирічного періоду, досягнувши найнижчого показника у 2023 році – 107 днів, що на 369 днів менше ніж у 2019 році і на 14 днів менше ніж у 2022 році. Це свідчить про поліпшення платіжної дисципліни підприємства.

Таблиця 2.8

Динаміка показників оборотності кредиторської заборгованості ДП
«Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +, –	
						2023 / 2019	2023 / 2022
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, рази	0,76	1,42	2,40	2,99	3,36	2,61	0,38
Тривалість періоду погашення кредиторської заборгованості, дні	476	254	150	121	107	-369	-14
Відношення середнього розміру кредиторської заборгованості до величини собівартості	0,38	0,20	0,12	0,09	0,09	-0,29	-0,01

Відношення середнього розміру кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» до собівартості поступово знижувалося з 0,38 у 2019 році до 0,009 у 2022-2023 роках, що є ознакою зменшення залежності підприємства від позикових коштів для фінансування операційної діяльності. Це свідчить про зростаючу фінансову стійкість.

Отже, дебіторська та кредиторська заборгованості відіграють важливу роль у фінансово-господарській діяльності підприємства. Дебіторська заборгованість, зокрема, є ключовим елементом процесу збуту на будь-якому підприємстві. Значна її частка в структурі активів негативно впливає на ліквідність і фінансову стабільність підприємства, а також збільшує ризик фінансових втрат. Тому доцільно здійснити детальний аналіз ліквідності та фінансової стійкості ДП «Чернівецьке військове лісництво».

2.3. Дослідження ліквідності та фінансової стійкості підприємства

Провівши детальний аналіз сутності дебіторської та кредиторської заборгованостей і різних їх класифікацій, можна з упевненістю зазначити, що ці показники мають значний вплив на фінансову стійкість підприємства, особливо на його платоспроможність. У сучасних ринкових умовах ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є ключовим фактором стабільного розвитку будь-якого бізнесу. Для підтримки належного рівня платоспроможності та ліквідності підприємствам необхідно постійно контролювати формування, рух та стягнення заборгованостей, аналізувати динаміку цих показників за минулі періоди, порівнювати їх кількісні та якісні складові, а також визначати основні принципи кредитної політики щодо партнерів і постачальників.

Критерії оцінки оптимальності структури активів з точки зору ліквідності залежать від специфіки галузі та не є універсальними. Оцінка достатності ліквідних активів здійснюється шляхом їх порівняння з потребами підприємства в таких активах. Це передбачає аналіз ліквідності балансу за допомогою коефіцієнтного аналізу та зіставлення активів, згрупованих за рівнем ліквідності, з поточними зобов'язаннями. Збалансованість активів і пасивів підприємства за строками погашення характеризує його платоспроможність, тобто здатність виконати свої зобов'язання за рахунок наявних ліквідних активів. Ліквідність балансу показує, наскільки активи можуть покрити пасиви в терміни, які відповідають термінам виконання зобов'язань. Для аналізу ліквідності балансу необхідно порівняти певні групи активів (сформовані за критерієм ліквідності) з групами пасивів (сформованими за терміновістю оплати) [44, с.368].

Як видно з табл. 2.9, ліквідність балансу ДП «Чернівецьке військове лісництво» у 2023 році загалом покращується у порівнянні з попередніми роками, проте існують деякі негативні тенденції у сфері короткострокових

зобов'язань та довгострокових активів, які потребують уваги для збереження фінансової стабільності.

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності балансу ДП «Чернівецьке військове лісництво»
за 2019-2023 роки, тис. грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +,–	
						2023 / 2019	2023 / 2022
За 1 групою (А1-П1)	-3034,0	-2070,0	-1234,0	-2810,0	-1147,0	1887,0	1663,0
За 2 групою (А2-П2)	1304,0	1244,0	1162,0	1140,0	1056,0	-248,0	-84,0
За 3 групою (А3- П3)	2337,0	1780,0	1109,0	3179,0	2022,0	-315,0	-1157,0
За 4 групою (П4-А4)	607,0	954,0	1247,0	1567,0	1975,0	1368,0	408,0

Перша група характеризує миттєву ліквідність, порівнюючи найбільш ліквідні активи (грошові кошти та їх еквіваленти) з найбільш терміновими зобов'язаннями. У 2019 році показник був негативним (-3034 тис. грн), що свідчить про нестачу ліквідних активів для покриття термінових зобов'язань. У 2020-2021 роках ситуація покращилась: дефіцит скоротився до -2070 тис. грн та -1234 тис. грн відповідно, але знову зріс до -2810 тис. грн у 2022 році. У 2023 році показник досяг -1147 тис. грн, що на 1887 тис. грн. або 62,20% більше ніж у 2019 році і на 1663 тис. грн. або 59,18%, що в свою чергу свідчить про значне покращення ситуації.

Друга група оцінює ліквідність за поточними активами (дебіторська заборгованість) у порівнянні з короткостроковими зобов'язаннями. У 2019 році показник становив 1304 тис. грн, поступово зменшившись до 1140 тис. грн у 2022 році. У 2023 році надлишок за даною нерівністю склав 1056 тис. грн., що на 248 тис. грн. або 19,02% менше ніж у 2019 році і на 84 тис. грн. або 7,37% менше ніж у 2022 році.

Третя група охоплює менш ліквідні активи (запаси, довгострокова

дебіторська заборгованість) у порівнянні з довгостроковими зобов'язаннями. У 2019 році показник склав 2337 тис. грн, але він поступово знизився до 1109 тис. грн у 2021 році. У 2022 році показник різко зріс до 3179 тис. грн, але у 2023 році знову знизився до 2022 тис. грн., що на 315 тис. грн або 13,48% менше ніж у 2019 році і на 1157 тис. грн. або 36,40% менше ніж у 2022 році, що вказує на суттєве погіршення у 2023 році.

Четверта група характеризує ліквідність з позиції найменш ліквідних активів та довгострокових зобов'язань. У 2019 році показник становив 607 тис. грн, поступово збільшуючись і досягнувши у 2023 році значення 1975 тис. грн, що свідчить про зростання боргового навантаження у цій групі. Загальний приріст за досліджуваний період склав 1368 тис. грн. або 225,37%, що показує зростання зобов'язань у довгостроковій перспективі.

Підсумовуючи ліквідність балансу ДП «Чернівецьке військове лісництво» можна дійти висновку, що у 2023 році загалом покращується у порівнянні з попередніми роками, проте існують деякі негативні тенденції.

Для комплексної оцінки ліквідності застосовується система показників, яка відіграє важливу роль, оскільки дозволяє узагальнити великий обсяг фінансової інформації та слугує інструментом для порівняльного аналізу роботи підприємств.

Як видно з рис. 2.5, коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття), який характеризує здатність ДП «Чернівецьке військове лісництво» покривати свої поточні зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів у 2019 році становив 1,194, а у 2021 році зріс до 1,473. У 2023 році коефіцієнт суттєво збільшився до 1,743, що на 0,549 більше ніж у 2019 році і на 0,290 більше ніж у 2022 році та вказує на значне покращення ліквідності підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності, який оцінює здатність ДП «Чернівецьке військове лісництво» погашати поточні зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів, без урахування запасів у 2019 році становив 0,446. Найвищий показник був зафіксований у 2021 році — 1,052, що означало високу швидку ліквідність. У 2023 році коефіцієнт швидкої ліквідності склав 0,982, що на 0,537

більше ніж у 2019 році і на 0,449 більше ніж у 2022 році, що демонструє значне покращення швидкої ліквідності за цей період.

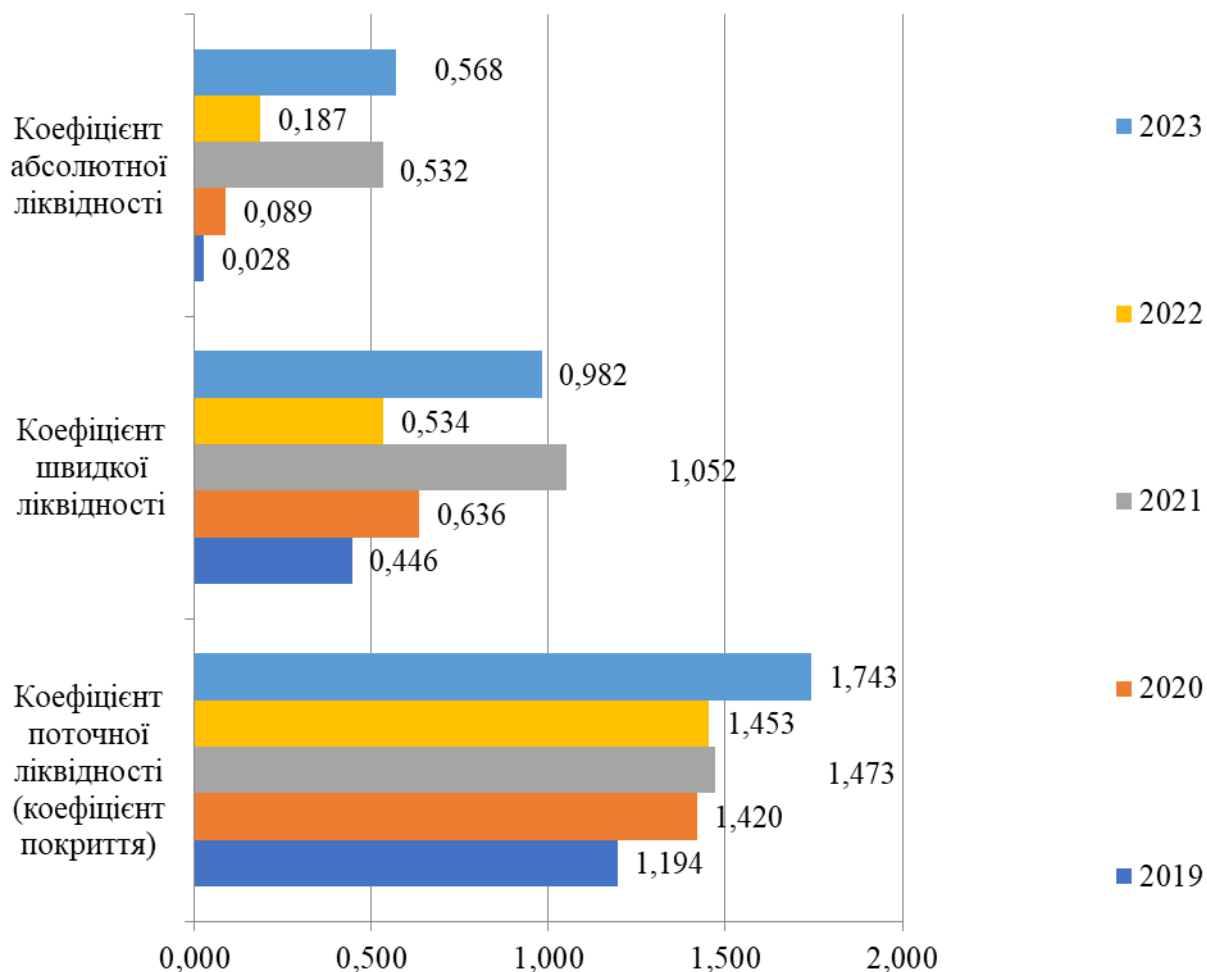

Рис. 2.5. Динаміка показників ліквідності ДП «Чернівецьке військово-лісництво» за 2019-2023 роки

Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує, яка частка поточних зобов'язань може бути погашена негайно за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів у 2019 році був досить низьким – 0,028, проте у 2020 році він зріс до 0,089. У 2023 році коефіцієнт абсолютної ліквідності склав 0,568, що на 0,540 більше ніж у 2019 році і на 0,381 більше ніж у 2022 році та свідчить про відновлення рівня абсолютної ліквідності.

Загалом, показники ліквідності демонструють покращення фінансового стану ДП «Чернівецьке військово-лісництво» у 2023 році, особливо в частині

здатності підприємства негайно та швидко покривати свої зобов'язання.

Дебіторська та кредиторська заборгованості відіграють ключову роль у формуванні фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2.10

Динаміка показників фінансової стійкості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +,–	
						2023 / 2019	2023 / 2022
Власний оборотний капітал, тис. грн.	607	954	1247	1567	1975	1368	408
Коефіцієнт автономії	0,86	0,89	0,88	0,85	0,88	0,02	0,03
Коефіцієнт фінансової залежності	1,16	1,12	1,14	1,18	1,14	-0,03	-0,04
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,140	0,106	0,121	0,152	0,121	-0,019	-0,031
Коефіцієнт фінансування	0,16	0,12	0,14	0,18	0,14	-0,03	-0,04
Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом	0,16	0,30	0,32	0,31	0,43	0,26	0,11

Відповідно до даних табл. 2.10, динаміка показників фінансової стійкості ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019–2023 роки наступна.

Обсяг власного оборотного капіталу зріс із 607 тис. грн. у 2019 році до 1975 тис. грн. у 2023 році. Абсолютний приріст за цей період становив 1368 тис. грн. або 225,37%, що свідчить про позитивну динаміку. У порівнянні з 2022 роком приріст склав 408 тис. грн. або 26,04%. Це відображає підвищення рівня фінансової незалежності підприємства і його здатності забезпечувати поточні операції за рахунок власних ресурсів.

Коефіцієнт автономії залишався стабільним протягом аналізованого періоду, коливаючись у межах 0,85–0,89. У 2023 році даний коефіцієнт склав 0,88, що на 0,02 вище рівня 2019 року та на 0,03 вище порівняно з 2022 роком. Це свідчить про те, що підприємство продовжує зберігати високий рівень фінансової незалежності, де частка власного капіталу у структурі джерел фінансування залишається домінуючою.

Значення коефіцієнта фінансової залежності демонструє зворотну динаміку до коефіцієнта автономії. У 2023 році коефіцієнт фінансової залежності знизився до 1,14 із 1,16 у 2019 році, що вказує на покращення структури капіталу. Абсолютне зменшення становило 0,03 за п'ять років та 0,04 за останній рік, що свідчить про поступове зниження частки позикових коштів у фінансуванні.

У 2023 році коефіцієнт концентрації позикового капіталу знизився до 0,121 з 0,140 у 2019 році, що означає зменшення частки позикових ресурсів у структурі фінансування. Зменшення склало 0,019 за п'ять років і 0,031 у порівнянні з 2022 роком. Це свідчить про те, що підприємство стало менш залежним від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансування у 2023 році дорівнює 0,14, що на 0,03 нижче показника 2019 року. У порівнянні з 2022 роком відбулося зменшення на 0,04. Падіння коефіцієнта вказує на незначне зниження здатності підприємства фінансувати позиковий капітал за рахунок власного.

Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом демонструє значне зростання: з 0,16 у 2019 році до 0,43 у 2023 році. Абсолютний приріст становив 0,26 за п'ять років і 0,11 у порівнянні з 2022 роком. Це відображає значне покращення забезпечення оборотних активів власними ресурсами, що є позитивним сигналом для фінансової стійкості.

Отже, загалом, показники ліквідності та фінансової стійкості демонструють позитивну динаміку, що свідчить про покращення управління підприємством, підвищення його ліквідності, зниження ризиків та зростання фінансової стійкості ДП «Чернівецьке військове лісництво».

Висновки до розділу 2

У процесі аналізу ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю ДП «Чернівецьке військове лісництво» за 2019-2023 роки сформульовані наступні висновки:

– проведено аналіз динаміки обсягу і структури дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво». Протягом 2019–2023 років дебіторська заборгованість ДП «Чернівецьке військове лісництво» зменшилася на 17,11% (212 тис. грн.), що може свідчити про покращення платіжної дисципліни або зменшення продажів із відстрочкою платежів. У 2023 році заборгованість залишилася стабільною та стала повністю короткостроковою, що позитивно вплинуло на ліквідність і зменшило ризики затримок у погашенні боргів. Показники ефективності управління дебіторською заборгованістю покращилися: коефіцієнт оборотності зріс із 5,57 до 25,64 разів, а середній період погашення скоротився з 64,60 до 14,04 днів. Однак зростання частки сумнівної заборгованості до 1,91% у 2023 році потребує уваги. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості залишалося нижчим за рекомендовані значення (0,9–1,0), досягнувши 0,61 у 2023 році, що є покращенням порівняно з попереднім роком, але все ще свідчить про перевищення кредиторської заборгованості. Хоча така ситуація може бути позитивною у короткостроковій перспективі, вона підвищує ризики для фінансової стабільності підприємства.

– оцінено ефективність управління кредиторською заборгованістю підприємства. Виявлено, що поточна кредиторська заборгованість ДП «Чернівецьке військове лісництво» скоротилася на 1020 тис. грн. (38,62%) за період 2019–2023 років. Це свідчить про покращення фінансової дисципліни і здатність підприємства вчасно виконувати свої зобов'язання. У 2023 році її обсяг становив 1621 тис. грн., що на 676 тис. грн. менше порівняно з 2022 роком. Найбільшу питому вагу у 2023 році мала заборгованість за розрахунками з бюджетом (52,28%), яка, однак, значно зросла у порівнянні з

2022 роком (на 794 тис. грн.). Заборгованість за одержаними авансами зменшилася на 614 тис. грн., а розрахунки з оплати праці були повністю погашені, що є позитивною тенденцією. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс із 0,76 у 2019 році до 3,36 у 2023 році (збільшення на 343,42%), а період її погашення скоротився з 476 днів до 107 днів. Це свідчить про підвищення ефективності управління зобов'язаннями. Відношення середнього розміру кредиторської заборгованості до собівартості зменшилося з 0,38 у 2019 році до 0,09 у 2023 році, що є ознакою зростаючої фінансової стійкості підприємства та зниження залежності від позикових ресурсів.

– досліджено ліквідність та фінансову стійкість ДП «Чернівецьке військове лісництво». Загалом, показники ліквідності демонструють покращення фінансового стану ДП «Чернівецьке військове лісництво» у 2023 році, особливо в частині здатності підприємства негайно та швидко покривати свої зобов'язання. Фінансова стійкість ДП «Чернівецьке військове лісництво» протягом 2019-2023 років також покращилася. Зростання власного оборотного капіталу та коефіцієнта автономії свідчить про зміцнення фінансової незалежності підприємства. Зменшення коефіцієнтів фінансової залежності та концентрації позикового капіталу підтверджує скорочення використання зовнішніх джерел фінансування. Зростання коефіцієнта забезпечення власним оборотним капіталом підкреслює ефективність управління фінансами.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ І КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Обґрунтування оптимізації дебіторської й кредиторської заборгованості підприємства

В сучасній практиці управління фінансами українських підприємств однією з найбільш складних складових оборотних активів виступає дебіторська заборгованість. Порушення нормального циклу її трансформації у готівкові кошти на рівні окремих компаній є ключовою причиною виникнення кризи неплатежів в економіці загалом. Спотворення операційного циклу на цьому етапі провокує низку проблем, що ведуть підприємство до загальної кризи: втрата ліквідності, нездатність виконати зобов'язання, виплатити зарплату та, в кінцевому результаті, до зупинки діяльності. З огляду на це, одне з першочергових завдань для забезпечення фінансово-економічної стабільності полягає у вивченні принципів кредитного менеджменту й пошуку шляхів його оптимізації [52, с.30].

Управління дебіторською заборгованістю має свої особливості, що залежать від характеру її виникнення, типу бізнесу, етапу його розвитку, ринкових умов та інших факторів. Водночас процес прийняття рішень у цій сфері зазвичай включає такі кроки:

- визначення оптимальної суми коштів, що вкладатимуться в рахунки клієнтів, та встановлення відповідного рівня продажів у кредит в загальному обсязі товарообігу;
- формування стандартів кредитування, зокрема визначення критеріїв кредитоспроможності клієнтів та встановлення кредитних лімітів для кожного з

них на основі цих критеріїв;

- визначення максимально допустимого терміну для погашення заборгованості клієнтами;
- створення системи стимулів, таких як знижки або інші методи, що сприятимуть швидшому погашенню заборгованості;
- вдосконалення платіжних систем;
- впровадження системи моніторингу для контролю погашення заборгованості;
- розробка ефективної колекторської стратегії [40].

Останні п'ять напрямів у системі прийняття рішень, згідно з міжнародною термінологією, об'єднані в єдину категорію — кредитна політика підприємства. Вони формуються з урахуванням збільшення частки продажів у кредит у загальній структурі реалізації товарів, при цьому обсяг товарообігу вже визначений.

Рішення щодо надання комерційного кредиту знаходиться на перетині двох сфер – управління товарами та запасами і управління дебіторською заборгованістю. Воно є результатом компромісу між прибутковістю та ліквідністю, що визначає позицію компанії на шкалі між прибутком і ризиком. З одного боку, комерційний кредит сприяє зростанню обсягу бізнесу та збільшенню прибутку, оскільки пришвидшує процес реалізації товарно-матеріальних цінностей. З іншого боку, він уповільнює надходження коштів, що погіршує фінансову позицію компанії в короткостроковій перспективі. Тому ухвалення рішень повинно ґрунтуватися на системному підході, який враховує як прямі, так і зворотні взаємозв'язки, та оцінює загальний вплив на операційний цикл і фінансовий стан господарюючого суб'єкта [23].

Вибір найбільш вигідних умов кредитування є одним із ключових аспектів ефективного управління борговими зобов'язаннями. Проте, навіть найкращі кредитні умови можуть втратити свою ефективність, якщо значна частина клієнтів не виконує своїх фінансових обов'язків. У цьому контексті важливою складовою кредитної політики компанії є визначення кредитних

стандартів, за якими клієнтів оцінюють і розподіляють відповідно до рівня кредитного ризику. Зниження цих стандартів схоже на пом'якшення кредитних умов, збільшення термінів виплат або надання більш значних знижок, що може стимулювати залучення нових клієнтів і збільшення продажів. Однак після певного моменту ризик неплатежів та зростання безнадійної заборгованості може суттєво зрости, зводячи нанівець усі вигоди від збільшення обсягів продажу, а в окремих випадках — спричинити проблеми з ліквідністю або навіть банкрутство [31, с.21].

Отже, розробка оптимальних кредитних стандартів для клієнтів є важливим елементом фінансової політики ДП «Чернівецьке військове лісництво», яка впливає на структуру операційного циклу компанії та забезпечує підтримку фінансово-економічної рівноваги.

Зважаючи на стратегічне значення стану дебіторської заборгованості для підтримки стабільної фінансово-господарської діяльності, ДП «Чернівецьке військове лісництво» повинне постійно вдосконалювати процеси управління цією заборгованістю. Для досягнення цієї мети необхідно впроваджувати різні підходи для зниження ризиків та покращення поточної ліквідності боргових зобов'язань.

На відміну від товарно-матеріальних запасів і незавершеного виробництва, які є відносно статичними і важко піддаються швидким змінам, дебіторська заборгованість виступає динамічним елементом оборотного капіталу, що значною мірою залежить від економічної політики, пов'язаної з покупцями продукції. Оскільки вона являє собою заморожування власних обігових коштів, для підприємства це є небажаним явищем, яке в теорії може бути зведене до мінімуму [40].

Для досягнення цієї мети можуть бути використані різноманітні методи зниження ризиків та підвищення поточної ліквідності боргових зобов'язань. Задля покращення грошового потоку ДП «Чернівецьке військове лісництво» доцільно вдосконалювати систему договірних відносин з партнерами, впроваджуючи гнучкі умови та способи розрахунків, зокрема:

- підписка з мінімальною ціною реалізації;
- часткова передоплата (якщо продаж відбувається частково на умовах кредиту);
- передача на реалізацію з збереженням права власності на товар до моменту остаточного розрахунку;
- використання локальних рахунків для отримання платежів у довгострокових контрактах, що забезпечить стабільний приплив грошових коштів;
- банківська гарантія, яка передбачає погашення боргу банком у випадку невиконання зобов'язань боржником [52, с.31].

Важливо враховувати кількісні показники для оцінки розміру коштів, залучених у дебіторську заборгованість, такі як: обсяг продажів у кредит, середній розмір кредиту, середній термін затримки платежів та співвідношення витрат до вартості продукції. Оптимальний розмір дебіторської заборгованості на рік можна визначити за наведеною формулою 3.1.

$$ДЗ_{\text{опт}} = \frac{ЧД_{\text{к}} \times k_{\text{с/м}} \times (\overline{ПК} - \overline{ПП})}{360} \quad (3.1)$$

де ЧД_к – обсяг продажів продукції на умовах кредиту;

$k_{\text{с/м}}$ – коефіцієнт, що відображає співвідношення між собівартістю та ціною товару;

ПК – середня тривалість надання кредиту покупцям, дні;

ПП – середня кількість днів прострочки платежів покупцями [4, с.49].

У всіх наших розрахунках і позначеннях йдеться про дебіторську заборгованість за товари, роботи та послуги. Однак запропонована модель оптимізації обсягу дебіторської заборгованості не є достатньо обґрунтованою, оскільки не забезпечує зв'язку між результатами розрахунків і жодним із можливих критеріїв оцінки ефективності кредитної політики.

Для досягнення максимального економічного ефекту від реалізації кредитної політики необхідно спиратися на комплексний показник, що відображає ефективність підприємства як єдиної фінансово-економічної

системи. У цьому контексті доцільно застосовувати детерміновану модель, яка базується на ідеї максимізації рентабельності капіталу (r). Цей показник відображає прибуток, отриманий на кожну грошову одиницю капіталу, інвестовану в активи підприємства [21, с.74].

Таблиця 3.1

Вихідні дані для оптимізації обсягу дебіторської заборгованості за критерієм зростання рентабельності ДП «Чернівецьке військове лісництво»

Показник	Значення
Валовий прибуток	3786
Чистий дохід від реалізації	26360
Норма прибутку, %	14,36
Активи підприємства (середньорічна величина) без обліку дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги), тис. грн.	21281
Тривалість обороту активів підприємства, дн.	306
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дн.	14
Середній темп приросту доходу від реалізації, %	35,1

Отже, граничний період обороту дебіторської заборгованості для ДП «Чернівецьке військове лісництво» становить:

$$T = \frac{0,1436 * 26360 * 306}{(1 - 0,1436) * 3786} = 357$$

Оскільки фактичний період обороту дебіторської заборгованості склав 14 днів, що значно коротше за розрахований граничний рівень у 357 днів, зростання дебіторської заборгованості виглядає вигідним для підприємства з точки зору підвищення його рентабельності.

Процес оптимізації обсягів дебіторської заборгованості може базуватися на концепції скорочення термінів її обігу до оптимального рівня. Такий підхід передбачає можливість визначення оптимального періоду обігу як у загальному контексті всієї дебіторської заборгованості підприємства, так і для окремих її компонентів.

Ключовим етапом у цьому процесі є встановлення необхідного приросту

грошових коштів, що відповідає обсягам продажу, які здійснюються без відстрочки платежу. Одним із підходів до визначення бажаного рівня приросту є орієнтація на досягнення нормативного значення показника абсолютної платоспроможності в запланованому періоді. У західній практиці прийнято, що грошові кошти та їх еквіваленти повинні становити щонайменше 10% поточних зобов'язань підприємства [4, с.50].

На основі даних з табл. 3.2 проведемо розрахунок оптимального обсягу дебіторської заборгованості для ДП «Чернівецьке військове лісництво» за моделлю оптимізації термінів її обігу.

Таблиця 3.2

Вихідні дані для оптимізації обсягу дебіторської заборгованості підприємства з метою забезпечення поточної платоспроможності

Показник	Значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,568
Поточні зобов'язання, тис. грн	2657
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	14
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	26360
Середній темп приросту доходу від реалізації, %	35,1

Приріст грошових коштів підприємства, який необхідний для забезпечення встановленого значення показника абсолютної платоспроможності на рівні 0,2-0,35, буде становити:

$$\Delta ГК = (0,35 - 0,568) \times 2657 = -579,23 \text{ (тис. грн.)}$$

Розрахований оптимальний термін обігу дебіторської заборгованості становить:

$$T_{\text{опт}} = 14 - (360 \times -579,23 / 26360 \times 1,351) = 8,15 \text{ дні}$$

За умови зростання доходу від реалізації на 35,1% оптимальний обсяг дебіторської заборгованості, розрахований за формулою (3.1), становить:

$$ДЗ_{\text{опт}} = 8,15 / 360 \times 26360 \times 1,351 = 806,22 \text{ тис. грн.}$$

Дана модель дозволяє визначити оптимальний обсяг дебіторської заборгованості, необхідний для забезпечення поточної платоспроможності

підприємства Проте її використання не орієнтована на підтримку фінансової стабільності підприємства, його платоспроможності в довгостроковій перспективі, оскільки в ній не контролюється збалансованості між обсягами та строками обігу активів в цілому і окремих їх складових і джерел їх формування.

Розрахуємо плановий оптимальний обсяг кредиторської заборгованості для підприємства ДП «Чернівецьке військове лісництво» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Вихідні дані для оптимізації обсягу кредиторської заборгованості підприємства для забезпечення перспективної платоспроможності

Показник	Значення
Чистий дохід від реалізації	26360
Тривалість обороту товарної кредиторської заборгованості, дні	107
Тривалість обороту товарно-матеріальних цінностей, дні	35
Середній темп приросту доходу від реалізації, %	35,1

З урахуванням наведених вище вихідних даних, максимальна допустима середньорічна вартість кредиторської заборгованості для даного підприємства буде становити:

$$KZ_{\text{опт}} = (107 * 1,351 - 35) * \frac{26360 * 1,351}{360} = 10842 \text{ тис. грн.}$$

На основі аналізу ефективності управління дебіторською заборгованістю на ДП «Чернівецьке військове лісництво» було визначено низку заходів для прискорення її погашення (рис. 3.1).

Процес утворення заборгованості значною мірою залежить від наявності ризиків, що виникають у процесі взаєморозрахунків між підприємствами в результаті проведення різних операцій. Серед таких ризиків можна виділити виробничі, фінансові, операційні, ринкові, конкуренцію, комерційні ризики, вибір ненадійних партнерів, збутові, кредитні, митні ризики, рейдерство, а також навмисне банкрутство. Урахування цих ризиків як ключового елементу механізму управління є важливим для захисту компанії від неплатежів і сприяє прийняттю оптимальних рішень [22, с.92].

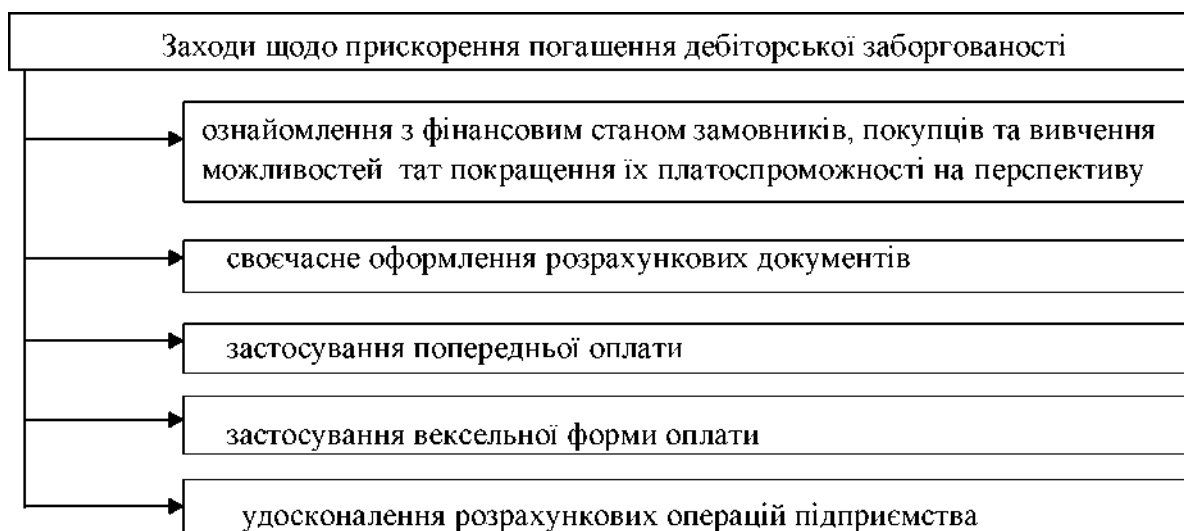

Рис. 3.1. Заходи щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості на ДП «Чернівецьке військове лісництво»

Надання якісної інформаційної підтримки щодо стану дебіторської та кредиторської заборгованості забезпечить підприємство актуальними та точними даними. Консолідована звітність, представлена в необхідному обсязі та форматі, сприятиме проведенню всебічного аналізу. Ефективне управління заборгованостями можливе за умов постійного моніторингу, аналізу достовірних даних про їх динаміку, оптимізації обсягів і характеристик заборгованості за різними категоріями. Основним джерелом інформації в такому аналізі залишаються первинні дані.

Ефективність системи управління боргом базується на кількох ключових принципах, таких як повнота, надійність, ефективність, динамічність, наступність і баланс. Всі ці принципи мають важливе значення для формування дієвого механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства. Основні складові цього механізму включають такі функції, як встановлення цілей, планування, організація, мотивація, облік і контроль претензійної діяльності [31, с.21].

Особливої уваги заслуговують контрольно-коригувальні заходи, які забезпечують впровадження змін в управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Контроль, моніторинг і внесення коректив є не лише

фінальним етапом управління, але й ключовим компонентом, що безпосередньо впливає на фінансову стабільність компанії, дозволяючи оперативно вносити необхідні зміни.

Контрольні заходи допомагають оцінити ефективність та своєчасність погашення боргів, а також відповідність умов відстрочки платежів поточним ринковим реаліям і позиціям підприємства. Для оптимізації процесів скорочення кредитів на підприємствах створюють спеціалізовані підрозділи. Наприклад, великі підприємства можуть мати окремий відділ для роботи з безнадійними боргами, тоді як середні та малі підприємства формують спеціалізовані відділи для посилення контролю над дебіторською заборгованістю [51, с.116].

Пропонуємо створити на ДП «Чернівецьке військове лісництво» відділ для посилення контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю. Основна діяльність цього підрозділу має бути спрямована на такі завдання:

- оцінка кредитоспроможності клієнтів;
- розробка оптимальних схем розрахунків із замовниками;
- формування та впровадження планів погашення кредитів;
- аналіз пропозицій щодо скорочення простроченої заборгованості та запобігання її виникненню в майбутньому, зміцнення фінансової дисципліни, а також підготовка плану заходів для реструктуризації заборгованостей;
- впровадження заходів із реструктуризації дебіторської та кредиторської заборгованості;
- дослідження досвіду інших компаній та міжнародних практик для підвищення ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Такий підхід сприятиме поліпшенню фінансової стабільності ДП «Чернівецьке військове лісництво» та мінімізації ризиків пов'язаних із заборгованістю.

Ефективність управлінських рішень залежить від своєчасного аналізу та обробки облікової інформації. Основою для прийняття рішень у процесі

поточного управління є оцінка результативності різних методів оптимізації, а також визначення справедливої вартості дебіторської заборгованості. Для успішного управління необхідно забезпечити безперервний моніторинг дебіторської заборгованості шляхом регулярного отримання інформації про фінансовий стан підприємства і аналізу змін у її динаміці. Це дозволяє своєчасно реагувати на ризики і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

3.2. Шляхи вдосконалення управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства

Ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є критично важливим для українських підприємств через складні ринкові умови, обмеженість ресурсів, короткі строки ухвалення рішень щодо комерційних кредитів, а також низьку платоспроможність і ділову активність контрагентів. Цей процес є багатограним і вимагає тісної координації між різними підрозділами компанії та врахування широкого спектра зовнішніх і внутрішніх факторів.

Управління заборгованістю повинно розглядатися як адаптивний механізм, спрямований на пошук найефективніших взаємозв'язків з економічним середовищем. Це дозволяє підприємству успішно функціонувати на ринку, раціонально використовуючи свої фінансові ресурси [38, с.73].

Фінансова стабільність компанії залежить від комплексного підходу до управління заборгованістю, який охоплює всі аспекти її діяльності. Такий системний підхід забезпечує створення надійного механізму, що дозволяє досягти високого рівня фінансової стійкості підприємства (рис. 3.2).

Структура механізму управління дебіторською та кредиторською заборгованістю включає ключові елементи, які сприяють отриманню прибутку підприємством шляхом ефективного впровадження кредитної політики. Це

забезпечує збільшення обсягів реалізації продукції, а також дозволяє підтримувати баланс заборгованості, створюючи умови для її своєчасного погашення. Успішність реалізації стратегії управління субрахунками клієнтів залежить від злагодженої роботи всіх її складових [40].

Важливо підтримувати оптимальний рівень дебіторської заборгованості для конкретного підприємства, забезпечувати її високу оборотність і контролювати якісний стан. Своєчасне погашення заборгованості згідно з умовами кредитної політики дозволяє покращити платоспроможність компанії завдяки збільшенню оборотних коштів.

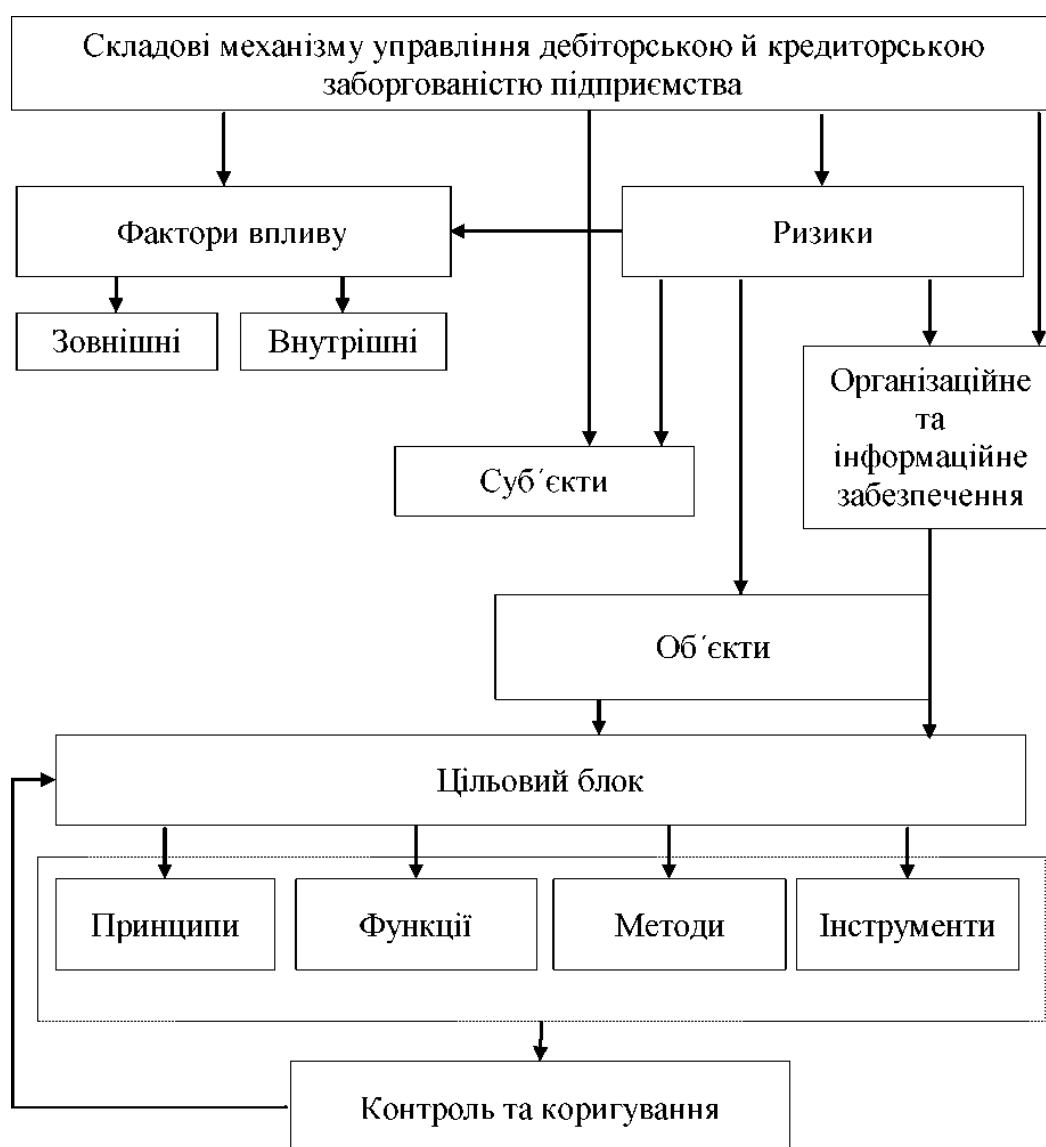

Рис. 3.2. Механізм управління дебіторською й кредиторською заборгованістю підприємства [27]

Для ефективного управління кожним із компонентів необхідно розробити

дієву політику. У контексті управління дебіторською заборгованістю слід впроваджувати сучасні методи рефінансування, які сприяють прискоренню розрахунків. До таких методів належать стихійне фінансування, факторинг, облік векселів, їхній продаж на біржі або конфіскація. Основна мета управління торговельним кредитом полягає у збільшенні прибутку підприємства шляхом оптимізації процесів його формування та стягнення [52, с.30]. Досягнення цієї мети можливе завдяки впровадженню моделі управління боргом, яка включає послідовність заходів, спрямованих на мінімізацію фінансових витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Модель управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства

Використання розробленої структурно-логічної моделі управління дебіторською заборгованістю дозволяє підприємству оптимально розпоряджатися фінансовими та людськими ресурсами, зменшувати ризик

утворення безнадійної заборгованості, контролювати фінансові надходження і підвищувати інвестиційний потенціал [27, с.115].

Запропонований алгоритм управління дебіторською заборгованістю забезпечує завчасне виявлення тенденцій у фінансовому стані підприємства, запобігає зростанню інфляційного впливу на дебіторську заборгованість і може бути впроваджений у компаніях будь-якої форми власності. Основним завданням управління в умовах фінансово-економічної нестабільності є зменшення обсягів дебіторської заборгованості та скорочення строків її стягнення. Основні стратегічні напрями управління дебіторською заборгованістю компанії наведені на рис. 3.4.

Рис. 3.4. Основні пріоритетні напрями управління дебіторською і кредиторською заборгованістю

Політика управління дебіторською заборгованістю є важливим

елементом загальної стратегії управління оборотними активами та маркетингової політики підприємства. Вона спрямована на збільшення обсягів реалізації продукції та безпосередньо впливає на прибутковість компанії. Ефективне управління дебіторською заборгованістю визначає кредитну та дисконтну політики для покупців, методи прискорення погашення боргів, зменшення обсягу безнадійної заборгованості, а також формує умови продажу. Це дозволяє забезпечити гарантоване отримання грошових коштів, що є критично важливим завданням для суб'єкта господарювання [24, с.114].

Для успішної реалізації дебіторської політики підприємству необхідно вирішувати такі ключові завдання:

- проводити регулярний аналіз дебіторської заборгованості для формування загальних принципів надання відстрочки платежу (як форми торгового кредиту);
- розробляти правила щодо умов надання торгового кредиту;
- визначати гарантії, під які можуть надаватися кредитні умови;
- створювати методики оцінки платоспроможності та надійності покупців;
- встановлювати правила визначення вартості торгового кредиту для клієнтів;
- розробляти ефективні методи стягнення заборгованості;
- забезпечувати ефективний контроль за рухом дебіторської заборгованості та своєчасне її погашення [17, с.35].

Загалом, грамотне управління дебіторською заборгованістю сприяє зниженню фінансових ризиків, забезпечує стабільність грошових потоків і підвищує ефективність фінансової діяльності підприємства.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю важливо дотримуватися оптимальних обсягів кредитування та забезпечувати своєчасне їх погашення. Якщо виробник несе відповідальність за надання кредиту, то строки його повернення часто залежать від інших факторів. Ключовими

елементами у цьому процесі є планування, організація та контроль взаємодії з дебіторами.

Контроль заборгованості є важливим інструментом для оцінки того, наскільки вчасно погашаються борги і чи відповідає пропоноване відтермінування платежу ринковим умовам та стратегії компанії. Щоб знизити рівень дебіторської заборгованості, необхідно [5, с.224]:

1. Оцінювати ризики несплати з боку покупців.
2. Розширювати клієнтську базу для зменшення залежності від невиконання зобов'язань окремими клієнтами.
3. Слідкувати за балансом між дебіторською і кредиторською заборгованістю.
4. Здійснювати постійний моніторинг руху фінансів.
5. Вчасно виявляти проблемні борги.
6. Проводити роботу з претензіями, співпрацюючи з юристами.
7. Надавати платіжні документи без затримок.
8. Розривати контракти з клієнтами, які регулярно порушують умови оплати.

Розробка політики стягнення дебіторської заборгованості передбачає створення в компанії чіткої системи процедур для ефективного стягнення боргів. Для цього можуть бути впроваджені спеціальні методи та заходи, спрямовані на прискорення погашення заборгованості [24, с.116]. Наприклад:

1. Запровадження знижок для клієнтів, які оплачують рахунки до настання встановленого терміну.
2. Використання комерційних векселів для реєстрації угод з покупцями у випадках: великого обсягу замовлення; ризику виникнення труднощів з погашенням заборгованості (вексель має більше юридичне значення, ніж стандартна накладна); коли покупець запитує продовження строку платежу (при цьому вексель може передбачати зміну відсоткової ставки).
3. Залучення факторингових послуг для передачі права на стягнення боргу спеціалізованим компаніям.

У сучасному бізнесі, поряд з контролем дебіторської заборгованості, не менш важливим є управління кредиторською заборгованістю. Оскільки кредитування є основою більшості підприємницьких процесів, ефективне управління кредитними зобов'язаннями відіграє ключову роль у стабільності та розвитку компанії.

При ефективному управлінні кредиторською заборгованістю вона може стати додатковим і відносно доступним джерелом фінансових ресурсів. Важливе значення мають побудова відносин з партнерами, узгодження умов контрактів, а також контроль за строками постачання та оплат [38, с.77]. Це безпосередньо впливає на ефективність використання залучених коштів. Основними принципами управління кредиторською заборгованістю є такі:

- раціональний вибір форми заборгованості для зменшення витрат на обслуговування боргу;
- визначення оптимальних умов банківського чи комерційного кредиту та його терміну;
- недопущення виникнення простроченої заборгованості.

Таким чином, управління зобов'язаннями зводиться до оптимізації їхнього обсягу перед контрагентами. Управління пасивами компанії може бути реалізоване через два основні підходи: оптимізацію та мінімізацію зобов'язань.

На відміну від оптимізації, мінімізація є методом управління кредиторською заборгованістю, який полягає у максимальному скороченні або повному погашенні існуючої заборгованості. Особливості планування використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування залежать від кількох факторів. Розмір і терміни обігу заборгованості визначаються умовами кредитування постачальників. Тому важливо проаналізувати, чи є ці умови типовими для конкретної галузі та регіону, оскільки це може вплинути на позицію підприємства [12, с.249].

На сьогодні короткострокові кредити для фінансування поточних потреб не є популярними через їх високу вартість. Однак відмова від цих кредитів може бути не завжди доцільною або законною. При фінансуванні проектів

зазвичай використовуються як власні, так і позикові кошти, а вартість цих ресурсів має розраховуватись за середньозваженим показником. Ігнорування цього принципу може призвести до хибних висновків.

Якщо суб'єкт господарювання має чітку стратегію залучення капіталу, її можливості для розширення діяльності зростають, що дає можливість використати ефект фінансового важеля та підвищити рентабельність власного капіталу. В протилежному випадку, банківські кредити можуть не тільки не сприяти розвитку та фінансовому оздоровленню, а й призвести до фінансової кризи [38, с.76].

Для управління дебіторською та кредиторською заборгованістю ДП «Чернівецьке військове лісництво» варто використовувати наведені в табл. 3.4 методи.

Таблиця 3.4

Характеристика основних методів та алгоритму управління дебіторською та кредиторською заборгованістю

Основні методи управління	Алгоритм управління дебіторською та кредиторською заборгованістю
1	2
Формування політики кредитування та стягнення боргів для різних категорій покупців (постачальників) і продуктів	Проведення аналізу дебіторів.
Вчасне застосування методів прискорення погашення боргів та скорочення безнадійних боргів	Зменшення дебіторської заборгованості на величину безнадійних боргів.
Забезпечення умов продажу, які гарантують надходження коштів	Контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості та встановлення конкретних знижок при достроковій оплаті.
Прогнозування грошових надходжень від дебіторів на основі коефіцієнтів	Оцінка можливості факторингу — продажу дебіторської заборгованості.
Контроль розрахунків із дебіторами (кредиторами) по відстроченій або простроченій заборгованості	Оцінка причин порушення договірної дисципліни та вартості наявної дебіторської й кредиторської заборгованості.

Продовження табл. 3.4

1	2
Оцінка ймовірності виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості	Проведення аналізу замовлень, формування розрахунків і визначення природи дебіторської та кредиторської заборгованості.
Ранжування покупців (постачальників) за обсягами закупівель, історією кредитних відносин і запропонованими умовами оплати	Аналіз заборгованості за видами продукції для виявлення товарів, які є не вигідними щодо інкасації

Таким чином, всебічне впровадження запропонованих економічних та організаційних заходів дозволить підприємству ефективно вирішити існуючі проблеми та підвищити результативність управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Висновки до розділу 3

В результаті дослідження основних напрямків удосконалення механізму управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства сформульовано наступні висновки:

– ефективне управління дебіторською заборгованістю є запорукою фінансово-економічної стабільності підприємства. Для ДП «Чернівецьке військове лісництво» вдосконалення цього процесу є стратегічним завданням, яке дозволить оптимізувати оборотний капітал, підвищити ліквідність та мінімізувати ризики. Управління дебіторською заборгованістю потребує запровадження чітких кредитних стандартів, системи оцінки кредитоспроможності клієнтів, встановлення кредитних лімітів і термінів погашення. Важливу роль відіграють системи стимулювання своєчасних платежів, наприклад, надання знижок за дострокову оплату;

– для покращення управління дебіторською заборгованістю

підприємство має застосовувати сучасні методи моніторингу та контролю, які забезпечують виявлення та мінімізацію ризиків. Зокрема, доцільним є створення спеціалізованого підрозділу для аналізу та реструктуризації заборгованості;

– побудова ефективної моделі управління дебіторською та кредиторською заборгованістю дозволяє підприємству зменшити витрати, підвищити оборотність коштів і підтримувати фінансову стійкість навіть у нестабільних ринкових умовах. Тому, ДП «Чернівецьке військове лісництво» варто: проводити аналіз структури заборгованості для ідентифікації проблемних зон; застосовувати диференційовані підходи до управління боргами залежно від типу клієнтів і партнерів; розробляти заходи з підвищення платіжної дисципліни; використовувати автоматизовані системи для контролю за станом заборгованості; впроваджувати економічно обґрунтовані методи скорочення строків обігу дебіторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

Під час аналізу теоретичних, практичних та методичних аспектів управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства, отримані наступні висновки та рекомендації:

- дебіторська та кредиторська заборгованість є ключовими економічними категоріями, що відображають відносини між підприємством та його контрагентами. Управління цими видами заборгованості є критично важливим для забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства;

- управління заборгованістю сприяє оптимізації обігових коштів і підвищенню ефективності роботи. Скорочення часу обігу дебіторської заборгованості дозволяє прискорити надходження коштів, що покращує обіговість активів та фінансову стабільність. Для результативного управління заборгованістю важливими є регулярний аналіз, класифікація та моніторинг контрагентів. Це включає перевірку кредитоспроможності дебіторів, розподіл за обсягами покупок і кредитною історією, а також контроль дотримання умов договорів;

- аналіз динаміки обсягу і структури дебіторської заборгованості ДП «Чернівецьке військово-лісництво» показав, що дебіторська заборгованість підприємства за аналізований період зменшилася на 17,11% (212 тис. грн.), що свідчить про покращення платіжної дисципліни або скорочення продажів на умовах відстрочки платежу. У 2023 році заборгованість стабілізувалася і стала повністю короткостроковою, що позитивно вплинуло на ліквідність підприємства і знизило ризики затримок платежів. Коефіцієнт оборотності збільшився з 5,57 до 25,64 разів, а середній термін погашення скоротився з 64,60 до 14,04 днів. Однак зростання частки сумнівної заборгованості до 1,91% у 2023 році потребує підвищеної уваги. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості залишалося на рівні 0,61, що покращилося порівняно з попередніми роками, але все ще свідчить про переважання

кредиторської заборгованості, що може підвищувати ризики для фінансової стійкості підприємства.

– дослідження динаміки кредиторської заборгованості ДП «Чернівецьке військове лісництво» свідчить про поліпшення фінансової дисципліни та здатність підприємства вчасно виконувати свої зобов'язання. У 2023 році її обсяг становив 1621 тис. грн., що на 676 тис. грн. менше, ніж у 2022 році. Найбільшу частку займала кредиторська заборгованість перед бюджетом (52,28%), яка значно зросла порівняно з 2022 роком. Заборгованість за авансами зменшилася на 614 тис. грн., а розрахунки з оплати праці були повністю погашені, що є позитивним сигналом. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості збільшився з 0,76 у 2019 році до 3,36 у 2023 році, а середній термін погашення скоротився з 476 до 107 днів, що свідчить про покращення управління зобов'язаннями. Відношення кредиторської заборгованості до собівартості зменшилося з 0,38 до 0,09, що вказує на зростання фінансової стійкості підприємства.

– про поліпшення фінансового стану ДП «Чернівецьке військове лісництво», а особливо його здатності швидко погашати зобов'язання, свідчить динаміка показників ліквідності підприємства. Зокрема, коефіцієнт поточної ліквідності стабільно зростав протягом аналізованого періоду, досягнувши найвищого рівня у 2023 році, що свідчить про покращення здатності підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт швидкої ліквідності зазнав значних коливань, досягнувши піку в 2021 році, з подальшим падінням у 2022 році та відновленням у 2023 році, що свідчить про стабілізацію показника. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс з мінімальних значень у 2019 році до суттєво вищих показників у 2023 році, що означає зростання грошової ліквідності підприємства. Фінансова стійкість ДП «Чернівецьке військове лісництво» також зміцнилася протягом аналізованого періоду. Збільшення власного оборотного капіталу та коефіцієнта автономії свідчить про підвищення фінансової незалежності підприємства. Скорочення коефіцієнтів фінансової залежності та концентрації

позикового капіталу підтверджує зниження залежності від зовнішнього фінансування. Підвищення коефіцієнта забезпечення власним оборотним капіталом демонструє ефективність управління фінансами;

– ключовим фактором фінансової стабільності підприємства є ефективне управління дебіторською заборгованістю. Для ДП «Чернівецьке військово-лісництво» вдосконалення цього процесу є пріоритетом, що допоможе оптимізувати оборотний капітал, покращити ліквідність і зменшити ризики. Управління заборгованістю потребує впровадження чітких кредитних стандартів, оцінки платоспроможності клієнтів, встановлення кредитних лімітів та строків погашення. Системи стимулювання своєчасних платежів, такі як знижки за дострокову оплату, відіграють важливу роль у цьому процесі.

– для підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю необхідно впроваджувати сучасні методи моніторингу та контролю, які дозволять швидко виявляти ризики та мінімізувати їх. Доцільно створити спеціалізований підрозділ для аналізу та реструктуризації заборгованості.

– створення ефективної системи управління дебіторською і кредиторською заборгованістю дозволить знизити витрати, підвищити оборотність коштів і забезпечити фінансову стійкість навіть в умовах ринкової нестабільності. ДП «Чернівецьке військово-лісництво» слід проводити аналіз структури заборгованості для виявлення проблемних зон, застосовувати різні підходи до управління боргами в залежності від типу клієнтів і партнерів, впроваджувати заходи для поліпшення платіжної дисципліни, використовувати автоматизовані системи контролю та впроваджувати методи для скорочення термінів обігу дебіторської заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борзенко В. І. П'ятак Т. В. Стратегічне управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Вісник Національного технічного університету ХПІ (економічні науки): зб. наук. пр.* 2018. № 48 (1324). С. 116-120.
2. Белей С. І., Блавдзевич С. С. Дебіторська та кредиторська заборгованості в контексті забезпечення ділової комунікації підприємства. *Молодий вчений*. 2018. № 10(2). С. 712-716.
3. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2003. №12. С. 24-36.
4. Боярко В.Р. Оптимізація дебіторської заборгованості підприємства. *Фінанси*. 2014. № 3. С. 47-54.
5. Булат Г.В., Гуменюк А.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості та напрями удосконалення управління нею. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №1. С. 222–226.
6. Булкот Г. В., Іванова Л. С. Особливості обліку та аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками на підприємствах, установах, організаціях України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4. С. 30-35.
7. Бурлан С. А., Валентова Ю. В. Облікові аспекти управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_1_31.
8. Гнатенко Є. П., Лебедик А. М. Сучасні методики аналізу дебіторської заборгованості. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 562–565.
9. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. №. 1(59), Ч. 1. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/46968>.
10. Гуменюк М. М., Дарабан Н. Р. Механізм управління дебіторською

заборгованістю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1135-1139.

11. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. *Економічний простір*. 2014. № 19. С. 124-131.

12. Дячук О.В., Новодворська В.В. Місце кредиторської заборгованості в системі управління підприємством. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2013. Вип. Т 10. №. 3. С. 243-251.

13. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2009. Вип. 3. С. 54 – 57.

14. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 1. С. 116-120.

15. Іванов Є. О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. *Вісник МСУ*. 2005. Вип. 1–2. С. 35–38.

16. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність». *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №6. С. 30-43.

17. Калінеску Т. В., Перепелиця Ю. Г. Організація контролю дебіторської заборгованості авіаційних підприємств в умовах антикризового управління. *Часопис економічних реформ*. 2023. № 4. С. 34-40.

18. Коршикова Р. С., Озеран А. В. Оцінювання довгострокової дебіторської заборгованості державних підприємств. *Фінанси України*. 2021. №9. С. 117-128.

19. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2008. 392 с.

20. Кривдюк А.В., Яцишина С.Є. Дослідження економічної категорії платоспроможності підприємства. *Економічний простір*. № 15. 2008 С. 185-190.

21. Лащик І. І., Віблій П. І., Коць О. О. Особливості управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Галицький економічний вісник*.

2022. № 1. С. 68-75.

22. Лівашко Т.В. Сезоненко Ю. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2013. Вип. № 4. С. 88-93.

23. Любар О. О. Удосконалення обліково-інформаційного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_5_83.

24. Мамонтова Н. А., Глушик М. М. Особливості обліку та управління дебіторської заборгованості підприємства в сучасних умовах. *Modern economics*. 2023. № 39. С. 112-117.

25. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38-42.

26. Мельничук І. І., Сабадаш Ю. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 1. С. 110-114.

27. Морозова Є. П., Лахай С. В. Організація та шляхи оптимізації аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 1. С. 112-119.

28. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрями удосконалення і розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. №. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_3_50.

29. Назаренко О. В., Остапенко Ю. О. Вдосконалення облікового відображення та аудиту дебіторської заборгованості як окремої компоненти управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_3_27.

30. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять «дебіторська заборгованість» і «кредиторська заборгованість». *Актуальні проблеми економіки*. 2012. №. 2. С. 286-290.

31. Носова Є. А., Мартинюк Є. В. Оптимізація управління дебіторською

заборгованістю вітчизняних підприємств в умовах війни. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. № 9. С. 18-23.

32. Онищенко В. Є., Сінчура В. А. Облік і аналіз дебіторської заборгованості виробничого підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 67. С. 234-238.

33. Партин Г.О., Загородній А.Г. Управлінський облік: навч. посіб. К.: Знання. 2007. 303 с.

34. Пінчук Т.А. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. С. 36-41.

35. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник. 3-тє вид. перероб. і доп. Київ: «Знання», 2008. 630 с.

36. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Знання, 2005. 662 с.

37. Скляр Є. В. Взаємозв'язок дебіторської та кредиторської заборгованості в контексті фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 2. С. 126-132.

38. Склярук І. П., Гузей Н. С. Удосконалення обліку та управління кредиторською заборгованістю підприємства в умовах нестабільності. *Підприємництво і торгівля*. 2022. Вип. 33. С. 71-79.

39. Смірнова П.В., Власова Н.О. Оцінка майбутньої ліквідності та платоспроможності підприємства торгівлі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. Харк. держ. ун. харчування та торгівл.*- Харків, 2011. Вип. 2. С. 183-190.

40. Собчишин В. М., Драчук С. О., Джангіров О. Г., Домбровський А. Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємства з метою уникнення кризи неплатежів. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_34.

41. Степаненко О. І., Дубовик М. Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. Вип. 2. С. 116-125.
42. Степаненко О. І., Бишовець А. О. Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) в обліково-економічній системі підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 3. С. 179-187.
43. Ступницька Т. М., Маркова Т. Д., Бамбуляк І. М., Кулік Н. М. Кредиторська заборгованість підприємства: оцінка та механізми управління. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10, Вип. 4. С. 66-78.
44. Теницька Н.Б., Гришко Ю.С. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 366-372.
45. Ткаченко А. А., Подзигун Я. В., Кулик Ю. М. Удосконалення аналізу фінансового стану на українських підприємствах: проблеми та шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2020. Вип. 57. С. 45-53.
46. Ткачук Л. М., Чень В. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2023. Iss. 1. С. 84-90.
47. Феофанов Л.К., Денисов Д.В. Методичні підходи з організації обліку та аудиту кредиторської заборгованості на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. №. 12. С. 65-68.
48. Фурсова В. А., Фрунза С. А., Черкашина К. В. Удосконалення теоретичних підходів до визначення сутності дебіторської заборгованості підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 61. С. 234-239.
49. Хомин П., Носко Т., Колтуцька А., Римлянська В. Теоретичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості підприємства. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2. С. 413-420.
50. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник. К.: Центр учбової

літератури, 2013. 566 с.

51. Яременко Л. М., Макарчук І. М., Роженко А. П. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління кредиторською заборгованістю в контексті фінансово-економічної безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2024. № 6. С. 113-119.

52. Ярмач О. В., Прокудін К. О. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 11(2). С. 28-31.

53. Accounts payable audit. Automated, 360° audit protection for compliance made easy. URL: <https://www.intellichief.com/accounts-payable-audit>.

54. Glushko, A.D. Directions of Efficiency of State Regulatory Policy in Ukrain. *World Applied Sciences Journal*. Pakistan: International Digital Organization for Scientific Information, 27 (4), 2013, pp. 448-453.

55. In The Spotlight: Your Accounts Payable Process. URL: <https://info.knowledgeleader.com/in-thespotlight-your-accounts-payable-process>

56. Yelisseyeva, O., Belozertsev, V. Receivables Management and Factors Influencing its Quality. *European Journal of Management Issues*. 2021. №29(1). P.3-11. <https://doi.org/10.15421/192101>.